



Beleidsnota Cultuurhistorisch Erfgoed 2014-2022



INHOUDSOPGAVE

- 1.0 Inleiding
 - 1.1 Aanleiding
 - 1.2 Behoud door ontwikkeling
 - 1.3 De Erfgoedinspectie
 - 1.4 Voorwoord Jan Bron

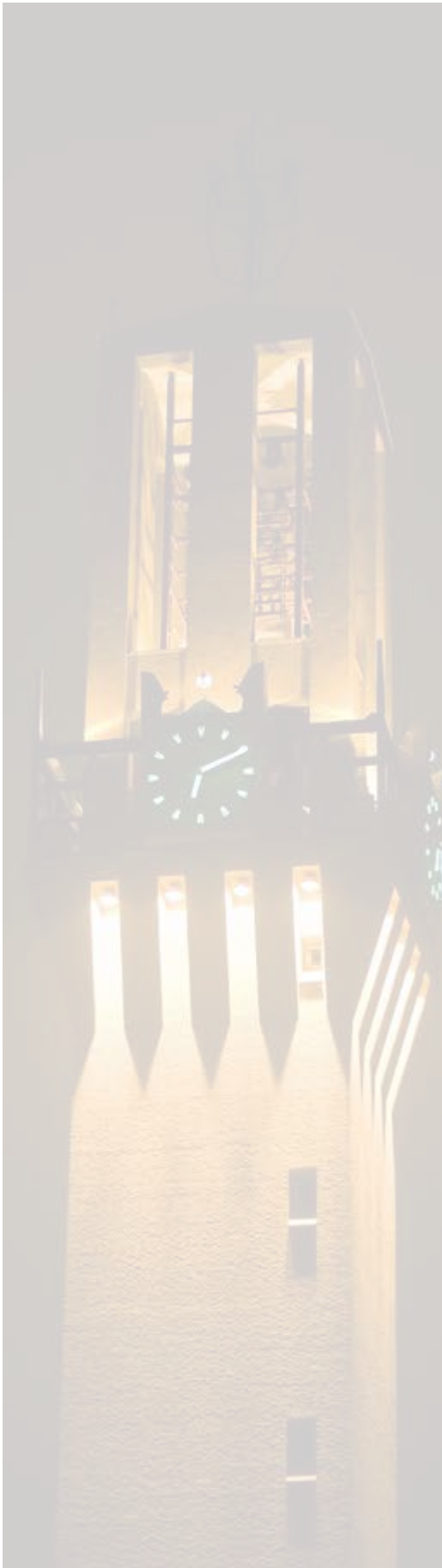
- 2.0 Visie Hengelo
 - 2.1 Doelstelling
 - 2.2 Visie en missie
 - 2.3 Strategie
 - 2.4 Uitvoeringsprogramma
 - 2.5 Beleidsinstrumenten

- 3.0 Thema's Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo
 - 3.1 De inventarisatie van de thema's
 - 3.2 Archeologie
 - 3.3 Funerair erfgoed en groen
 - 3.4 Religieus erfgoed
 - 3.5 Agrarisch erfgoed
 - 3.6 Industrieel erfgoed
 - 3.7 Tuindorp 't Lansink
 - 3.8 De wederopbouw; van nationaal belang
 - 3.9 Historische invalswegen
 - 3.10 Gedenkmonumenten
 - 3.11 Cultuurlandschappen
 - 3.12 Lijst waardevolle panden

- 4.0 Monumentenbestand
 - 4.1 Het monumentenbestand
 - 4.2 De samenstelling van de monumentenlijst
 - 4.3 De aandachtsgebieden
 - 4.4 Beoordeling van restauraties en verbouwingen aan monumenten

- 5.0 Regelgeving erfgoed
 - 5.1 Inleiding
 - 5.2 Op rijksniveau
 - 5.3 Op provinciaal niveau
 - 5.4 Op gemeentelijk niveau





- 6.0 Monumentencommissie
 - 6.1 Grondslag
 - 6.2 Samenstelling
 - 6.3 Missie
 - 6.4 Takenpakket
 - 6.5 Meerjarenthema's
 - 6.6 Open Monumentendag
 - 6.7 Stichting Erfgoed Hengelo

- 7.0 Een financieel verantwoord erfgoedbeleid
 - 7.1 Inleiding
 - 7.2 Financiën op rijksniveau
 - 7.3 Financiën op provinciaal niveau
 - 7.4 Financiën op gemeentelijk niveau
 - 7.5 Proces van aanwijzing in relatie tot financiën
 - 7.6 Overige financiële mogelijkheden

- 8.0 Erfgoedbeleid zichtbaar
 - 8.1 Aanleiding
 - 8.2 Communicatie
 - 8.3 Proactieve advisering
 - 8.4 Participatie
 - 8.5 Educatie
 - 8.6 Toerisme en economie

- 9.0 Conclusie en overzicht beleidsvoornemens
 - 9.1 Investeren in erfgoed loont
 - 9.2 Beleidsvoornemens per thema

- 10 Bronnen

- 11.0 Bijlagen
 - 11.1 Uitvoeringsprogramma 2014- 2015
 - 11.2 Overzicht monumentenbestand
 - 11.3 Cultuurhistorische Waarden kaarten Hengelo
 - 11.4 Archeologische Verwachtingenkaart 2013
 - 11.5 Informatiefolder Tuindorp 't Lansink



1.1 Aanleiding

Wijzigingen in de regelgeving en wijzigingen in het landelijk beleid op het gebied van het culturele erfgoed vormen aanleiding tot een nieuwe beleidsnota specifiek voor de gemeente Hengelo. Cultureel erfgoed leeft en staat steeds meer in de belangstelling. Het speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van de gemeente en voor de beleving van de stad voor haar inwoners.

Cultureel erfgoed is tegenwoordig meer dan alleen de monumenten. Archeologie, funerair erfgoed, religieus en agrarisch erfgoed, maar ook cultuurlandschappen maken onderdeel uit van het culturele erfgoed. We bedoelen dan het culturele erfgoed in de ruimtelijke en gebiedsgerichte zin. De vernieuwde monumentenzorg richt zich op voorkantsturing, kennisvergaring, analyse en cultuurhistorische afweging vooraf in planprocessen. Het toetsen op de aanwezigheid van archeologie bij planvorming en de daaruit voortvloeiende onderzoeken zijn een eerste stap in de goede richting. De Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) heeft deze werkwijze in 2007 al in gang gezet. Nu zal er ook gekeken moeten worden naar cultuurlandschappen en belangrijke stedenbouwkundige, water-, wegen- of groenstructuren. Dit moet in het bestemmingsplan

worden vastgelegd en uitgangspunt vormen voor ontwikkelingen binnen de gemeente.

De vorige beleidsnota dateert uit 1987 en was een statisch document. Deze beleidsnota vormt de kaders voor de omgang en beleving van ons culturele erfgoed in Hengelo, dynamisch, voor nu en in de toekomst.

1.2 Behoud door ontwikkeling

Vanaf 2010 heeft de modernisering in de monumentenzorg voor nieuwe inzichten gezorgd: van behoud en conservering naar behoud door ontwikkeling. Herbestemming is hierbij het toverwoord in deze tijd van toenemende leegstand. De belangstelling en noodzaak van een duurzame samenleving waarin ook gebouwen een nieuwe functie moeten krijgen wordt steeds groter. Hergebruik in plaats van te drukken op de CO₂ last ten gevolge van sloop en nieuwbouw.

Monumentenzorg is in die zin al heel duurzaam, maar het kan beter. Mede daarom is de Monumentencommissie bezig met het opstellen van een lijst waardevolle panden, waaronder speciale aandacht voor panden die leegstaan en bedreigd worden met sloop. Toch hebben we in Hengelo al diverse voorbeelden van herbestemmingen waar we als stad trots op kunnen zijn: de herbestemming van de Heilige Hartkerk en van de ijzergieterij tot schoolgebouwen zijn hele bijzondere en hele mooie voorbeelden. Niet voor niets is in de welstandsnota het niveau 'behoud door ontwikkeling' toegepast. Behoud kan en moet, maar wel door hergebruik mogelijk te maken; en er is nog veel werk te verzetten.

1.3 De Erfgoedinspectie

De Erfgoedinspectie houdt op nationaal niveau toezicht op een belangrijk deel van het Nederlandse erfgoed en op de informatiehuishouding bij de centrale overheid. Bovendien draagt de inspectie in het kader van internationale afspraken bij aan het toezicht op het Europese en mondiale erfgoed.

De Erfgoedinspectie ziet in opdracht van de verantwoordelijk bewindspersoon toe op het behoud en beheer van de rijkscollectie, de nationaal beschermde cultuurvoorwerpen en verzamelingen, de archeologische monumenten, opgravingen en vondsten en op de gebouwde rijksmonumenten en door het rijk beschermde stads- en dorpsgezichten. Uit de laatste monitor komt als belangrijkste aandachtspunt naar voren dat de gemeente Hengelo haar beleid op het gebied van erfgoed moet actualiseren. Tevens ontbreekt een vastgestelde cultuurhistorische waardenkaart. Bij de vaststelling van deze nota is het gebrek aan beleid gerepareerd en is een begin gemaakt met de Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo.



1.4 Voorwoord Jan Bron

De betekenis van erfgoed is breed. Zo ontlenen mensen er hun identiteit aan. Mensen voelen zich verbonden met een plek omdat er verhalen aan zijn verbonden, vaak persoonlijk gekleurd. Erfgoed is bovendien een belangrijke inspiratiebron voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen en het kan bijdragen aan ruimtelijke kwaliteit. Maar dat is niet alles. Als het slim wordt gespeeld kan erfgoed geld opleveren!

Cultuurhistorie en Hengelo lijken in eerste instantie wellicht weinig met elkaar te maken te hebben. Niets is minder waar. Hengelo heeft veel te bieden. Juist de jonge geschiedenis van de stad herbergt de grootste waarde van deze stad: de wederopbouwperiode. Hengelo is wederopbouwstad van nationaal belang.

De aanwijzing van drie nieuwe rijksmonumenten, stadhuis, Europa-tunnel en Raphaelkerk uit de periode 1958-1963 en de aanwijzing van twee aandachtsgebieden, de binnenstad en Klein Driene, bewijzen dat onze jonge stad de cultuurhistorie van de toekomst nog volop in handen heeft.

Maar ook het industriële verleden van Hengelo is nog volop beleefbaar. De brandweerkazerne en de voormalige gieterij van Stork zijn toonbeelden van dit werkzame verleden en voorbeelden voor hergebruik. Dat hergebruik hoog op de politieke agenda moet komen te staan bewijzen enkele voorbeelden van leegstand. De voormalige Twentse Centrale voor Stroomlevering aan de Bornsestraat is zo'n voorbeeld. Ondanks inspanningen van de Monumentencommissie en stichting Pioneering heeft dit nog niet geleid tot een geslaagde herbestemming. De economische waarde van de objecten speelt hierin een grote rol. De economische recessie heeft hier een grote negatieve invloed. Anderzijds biedt dat weer kansen. Door gebrek aan geld blijft erfgoed behouden omdat de drang naar sloop en nieuwbouw wordt geremd.

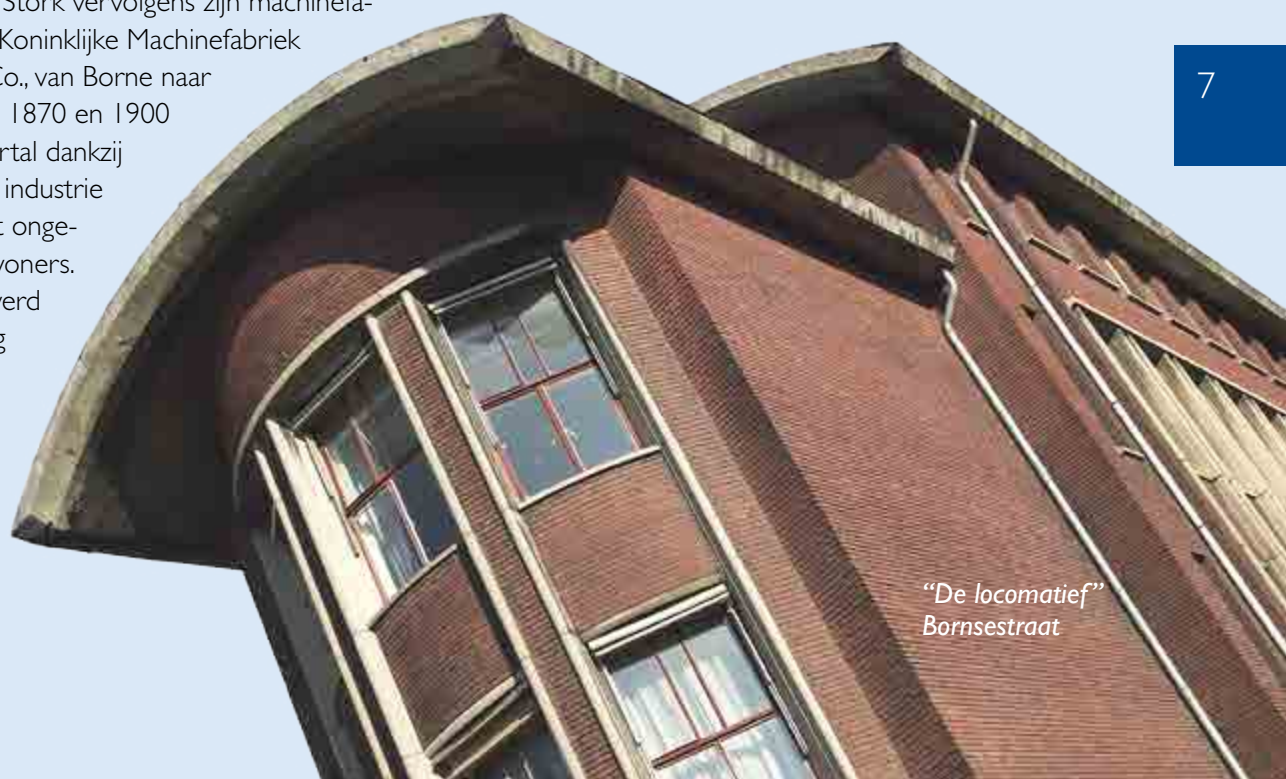
Hengelo heeft ook mooie voorbeelden van herbestemming: dat bewijzen de Plechelmusschool, het ROC, de brandweerkazerne en enkele architectenbureaus die gevestigd zijn in een prachtig kerkgebouw. Deze laatste categorie vraagt extra aandacht. Veel prachtige kerkgebouwen komen leeg te staan en staan op de nominatie om gesloopt te worden. Onderhoud is kostbaar en herbestemming niet altijd even makkelijk. De vraag is wat Hengelo aan kerkbestand heeft, wat willen en of kunnen we daarmee en hoe pakken we dat aan? Allemaal aandachtspunten die in deze nota aan de orde komen. Zonder herbestemming geen behoud, zonder behoud geen monument, maar zonder geld geen impuls, of is geld niet maatgevend? Nee, dat is het niet, maar het zoeken naar financiële middelen vraagt een steeds grotere inspanning. Dankzij de provincie en diverse stichtingen en fondsen kunnen we met creatieve ideeën blijven investeren in ons cultureel erfgoed. Dat is goed voor de stad, voor het toerisme en bovenal voor onze inwoners.

Jan Bron, Wethouder R.O.

Historie Hengelo

Hengelo was in de middeleeuwen een dorp dat behoorde tot de marke Woolde. Een marke was in die tijd een groep boerderijen rond zogenaamde essen. Het huidige Hengelo omvat (delen van) de marken Woolde, Oele, Driene, Beckum, Hasselo en Tweekelo met als hoofdhof het Huys te Hengel. Het Huys Hengelo was een middeleeuwse havezathe waar de heren van Hengelo zetelden. Frederik van Twickelo en Willem Ripperda waren bekende heren van Huys Hengelo. De laatste was meermalen Drost van Twente en ook maakte hij in 1646 deel uit van de afvaardiging uit de Nederlandse gewesten bij de onderhandelingen over de Vrede van Münster, waarmee de Tachtigjarige Oorlog in 1648 tot een einde kwam. Het zestiende-eeuwse Hengelo was een klein dorp waar de arme boerenbevolking zich intussen had gericht op textielhuisnijverheid. In de loop van de achttiende eeuw werd de textielproductie georganiseerd, door beroepswevers in kleine werkplaatsen te laten werken. Wolter ten Cate (1701-1795) was zo'n Hengelose fabriqueur en hij wordt beschouwd als de grondlegger van de Hengelose textielindustrie. Tijdens de Franse overheersing (1795-1813) werd Hengelo op 1 mei 1802 een zelfstandige gemeente. Het Huys Hengelo was in het begin van de 19e eeuw ernstig in verval geraakt. Uiteindelijk werd het in 1830 afgebroken. Na de Belgische Opstand in 1830 onderzocht Willem de Clerq, directeur van de Nederlandse Handel Maatschappij, in opdracht van koning Willem I, de mogelijkheden om in de Noordelijke Nederlanden nieuwe centra voor textielproductie op te zetten. In Hengelo ontmoette De Clerq de Engelse textiel-specialist Thomas Ainsworth. Tijdens deze ontmoeting werd de kiem gelegd voor een op moderne leest geschoeide textielproductie in de Twentse regio. Stoommachines deden na 1830 hun intrede en in 1854 verplaatste Charles Theodorus Stork zijn weverij, de latere Koninklijke Weefgoederenfabriek, van Oldenzaal naar Hengelo. Een jarenlange lobby van dezelfde C.T Stork leidde er in 1865/'66 toe dat Hengelo op een kruispunt van spoorwegen kwam te liggen. In 1868 verplaatste C.T. Stork vervolgens zijn machinefabriek, de latere Koninklijke Machinefabriek Gebr. Stork & Co., van Borne naar Hengelo. Tussen 1870 en 1900 zou het inwonertal dankzij de bloei van de industrie verdubbelen tot ongeveer 10.000 inwoners. Kort na 1900 werd met de vestiging van twee elektrotechnische bedrijven de basis gelegd voor de verdere expansie van

Hengelo. R.W.H Hofstede Crull verplaatste zijn Twents Centraal Station voor elektrische stroomlevering van Borne naar Hengelo en richtte vervolgens de Heemaf op. Bij deze laatste onderneming was Floris Hazemeijer werkzaam, de grondlegger van nog twee andere elektrotechnische ondernemingen: Hazemeyer en Hollandse Signaalapparaten. Het inwonertal zou vanaf 1900 iedere tien jaar toenemen met ongeveer 8.000 inwoners, zodat de stad in 1951 50.000 inwoners telde. Met de vestiging van de Koninklijke Nederlandse Zoutindustrie langs het pas in gebruik genomen Twentekanaal werd ook de chemische sector in 1936 een belangrijke werkgever. Tijdens de oorlog was Hengelo vanwege zijn ligging op een knooppunt van spoorlijnen en de aanwezigheid van zware industrie regelmatig doelwit van bombardementen. De zwaarste bombardementen op de stad vonden plaats op 6 en 7 oktober 1944. De April/Mei staking van 1943 die in Hengelo begon is een staking geweest die landelijke impact heeft gehad. Eveneens een zwarte bladzijde uit de Hengelose oorlogsperiode is het lot van 167 joodse inwoners, die de oorlog niet overleefden. Op 3 april 1945 werd Hengelo door Britse troepen bevrijd. Hengelo was na de oorlog de eerste Nederlandse gemeente die bij de regering een wederopbouwplan voor de zwaar beschadigde (binnen)stad indiende. Hengelo herrees daarna als een typische wederop-



*“De locomatief”
Bornsestraat*

bouwstad. Het spoorwegstation werd verlegd in westelijke richting en er werd ruimte gemaakt voor een flink marktplein. Met name rond de markt moest alles opnieuw worden opgebouwd en aan de randen van de stad verrezen nieuwe woonwijken als Klein Driene, de Berflo Es en Veldwijk. In 1963 werd met de opening van het nieuwe stadhuis een belangrijke fase in de naoorlogse wederopbouw afgesloten. Ook daarna bleef Hengelo groeien, waarbij de rol van de industrie als werkgever wat afnam en het belang van de zakelijke dienstverlening groeide. In de jaren zeventig kwamen woonwijken als de Woolder Es en Groot Driene tot stand. Met de aanleg van een 'stadserf' werd de binnenstad afgesloten voor doorgaand verkeer. In 1988 werd de 'Kardinaals-
hoed, een deel van de A1, aangelegd. Deze nieuwe rijksweg betekende, samen met de A35, een belangrijke impuls voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein Westermaat tussen Hengelo en Borne.

Aan de noordkant van de A1 werd met de woonwijken Hasseler Es, Slangenbeek en Vossenbelt voorzien in de woningbehoefte van de inmiddels ruim 80.000 inwoners tellende gemeente en werd een begin gemaakt met de ontwikkeling van Hart van Zuid, een 50 ha. groot gebied ten zuiden van de spoorlijnen, waar ooit Hengelo's industriële hart klopte. Oude fabriekscomplexen beginnen hier als industrieel erfgoed een nieuw leven. Begin 21^e eeuw werden plannen ontwikkeld voor een nieuwe binnenstad middels het project Lange Wemen.



Een nieuwe start



Schadekaart bombardementen centrum Hengelo

2.0 VISIE HENGLO

2.1 Doelstelling

De gemeente Hengelo vindt haar cultureel erfgoed belangrijk en wil haar kernkwaliteiten in de toekomst behouden. Hengelo is in het heden en verleden stad van verbindingen, de centrale plek in deze regio: het spoorwegnetwerk en de postweg van Deventer naar Münster liepen via Hengelo. De voormalige E8 die via de Delderstraat en de Europatunnel werd verbonden met het industriële hart van de stad. Nu zijn Hart van Zuid en het Twentekanaal als drukke transportader hier het bewijs van. Hengelo; hart van Twente! Hengelo is de stad van het industriële erfgoed, zoals Tuindorp 't Lansink, maar zeker ook stad van de wederopbouwperiode. Het is nu juist deze wederopbouwperiode waar het Rijk al zijn aandacht aan besteedt. De bouwwerken uit deze periode staan onder grote druk, terwijl ze de basis hebben gevormd voor de nieuwe welvaartsstaat van na de Tweede Wereldoorlog. Dat Hengelo hoog scoort met twee belangrijke wederopbouwgebieden (binnenstad en Klein Driene) en drie potentiële rijksmonumenten (stadhuis, Europatunnel en Raphaëlkerk) bewijst dat de gemeente Hengelo nog iets bijzonders in handen heeft wat onze identiteit versterkt: Hengelo; wederopbouwstad van nationaal belang!

Samengevat zijn de vijf kernkwaliteiten van Hengelo:

- het industriële erfgoed
- Tuindorp 't Lansink
- de wederopbouw
- stad van verbindingen
- bijzonder buitengebied

Met deze kernkwaliteiten kan Hengelo zich verder ontwikkelen. Maar er is meer, veel meer zoals zal blijken uit deze nota. De parels van de stad vragen om visie, doelstellingen en beleid (strategie).

2.2 Visie

De visie voor de toekomst is het culturele erfgoed als uitgangspunt bij ontwikkelingen te hanteren en inspirerend te laten zijn. Het erfgoed te behouden, maar wel te ontwikkelen. Behoud door ontwikkeling op een zodanige wijze dat de cultuurhistorische waarden blijven bestaan met de mogelijkheid het gebouw of object wel duurzaam te kunnen exploiteren of gebruiken.

De gemeente wil erfgoed in letterlijke en figuurlijke zin op de kaart te zetten. In de eerste plaats door middel van de Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo, die een inventarisatie van alle cultuurhistorie in onze gemeente weergeeft. Cultuurhistorie is van ons allemaal, maar is onvoldoende bekend bij de inwoners van Hengelo. De inwoners kunnen trots zijn op hun stad, maar zijn of zien het nog niet. Verspreiding van die kennis is het doel waar de gemeente, Monumentencommissie en Stichting Erfgoed zich de aankomende jaren sterk voor zullen maken. De maand van de wederopbouw (september 2013) was daarvan een geslaagde start.

2.3 Strategie

Om de visie te realiseren zet de gemeente in op het volgende:

- behoud door ontwikkeling;
- behoud door bescherming;
- behoud door hergebruik;
- adviseren, regisseren, stimuleren en verleiden;
- kennis verwerven en verspreiden, samenwerken;
- erfgoed zichtbaar en beleefbaar maken en zo de eigen identiteit van Hengelo versterken.

Het instrumentarium om bovenstaande doelstellingen te bereiken wordt in deze nota verder uitgewerkt.

2.4 Uitvoeringsprogramma

Het uitvoeringsprogramma geeft vorm aan de beleidsdoelstellingen zoals in deze nota zijn verwoord. Per thema is aangegeven welke aspecten zijn of moeten worden uitgewerkt, wie dat doet, wat het kost en welke procedure gevolgd moet worden.

Als aanzet is 2013 meegenomen in het uitvoeringsprogramma. Voor het jaar 2014 en 2015 zijn de beleidsthema's in het uitvoeringsprogramma opgenomen. Elke 2 jaar wordt het uitvoeringsprogramma geactualiseerd en uitgebreid om zo in te kunnen springen op de ontwikkelingen van dat moment. Zie bijlage 11.1, Uitvoeringsprogramma 2014-2015.

2.5 Beleidsinstrumenten

De volgende beleidsplannen en (beleids) instrumenten zijn gerelateerd aan deze nota: de bestemmingsplannen, de structuurvisie Hengelo 2030, de welstandsnota (2013), beeldkwaliteitsplannen, beleid Vrijkomend Agrarische Bebouwing (VAB), rood voor rood, nieuwe landgoederen, waterplan Hengel'eau (2006) en de aan deze nota toegevoegde Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo.



3.0 THEMA'S CULTUUR HISTORISCHE WAARDE HENGLO



Bijzonder buitengebied

3.1 De inventarisatie van thema's

De Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo geeft de basis-inventarisatie van het cultureel erfgoed die nodig is om beleidskeuzes te maken en te adviseren over de wijze van beheer en bescherming van deze ruimtelijke kwaliteiten. De kaart kan daarbij tevens dienen als motivering van de uiteindelijke beschermingsmethode en de daadwerkelijke implementatie in wet- en regelgeving.

De plaatsing van objecten op de cultuurwaardenkaart geeft nog geen juridische status, behoudens voor de monumenten. Dit kan pas bij de vertaling naar de bestemmingsplannen.

Het overzicht is opgesplitst in kleinere deelkaarten gelijk aan de opzet van de welstandsnota (zie bijlage 11.3).

De volgende thema's worden kort omschreven en toegevoegd aan de Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo:

- alle gemeentelijke - en rijksmonumenten.
Het gaat hier om alle reeds beschermde objecten: rijksmonument, gemeentelijk monument, beeldbepalend monument, voorbeschermde objecten en het beschermd dorpsgezicht;
- de twee belangrijkste gebieden in het kader van het na-oorlogse bouwen, namelijk de binnenstad en Klein Driene;
- de begraafplaatsen.

Alle vijf begraafplaatsen welke openbaar toegankelijk zijn en nog als begraafplaats herkenbaar zijn worden weergegeven.

De inmiddels geruimde begraafplaatsen vallen niet onder deze lijst;

- alle kerken,,
Alle gebouwen met een originele bestemming als kerk, of herbestemde kerk dan wel met een voorheen andere functie dan kerk worden hier weergegeven;
- alle gedenkmonumenten
De monumenten die gedenken aan de slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog,
- waardevolle invalswegen.

De volgende thema's staan nog niet op de kaart. In het uitvoeringsprogramma staat vermeld wanneer ze zullen worden toegevoegd:

- karakteristieke boerenerven.
Indien het totale boerenerv van voldoende kwaliteit is, wordt deze vermeld met de daaraan gekoppeld beleidsvoornemens;
- waardevolle (niet beschermde)

panden/objecten.

De Monumentencommissie is bezig met deze lijst en de daaraan gekoppelde beleidsvoornemens;

- cultuurlandschappen.

Alle landschappen zijn gecreëerd door de mens; de waardevolle landschappen worden vermeld met de daaraan gekoppeld beleidsvoornemens.

De elementen van de cultuurhistorie die uitgewerkt zijn op de Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo en de archeologische verwachtingskaart zijn hieronder uitgewerkt. Tevens zijn hiervoor beleidsvoornemens opgenomen. Een aantal facetten is nog niet op het kaartmateriaal verwerkt, zoals de lijst waardevolle panden en de karakteristieke boerenerven. Deze worden de aankomende jaren aangevuld.

Beleidsvoornemens

- De kaarten bij elke ontwikkeling binnen de gemeente als basis voor de betreffende ontwikkeling gebruiken en de cultuurhistorische waarden respecteren en behouden.

3.2 Archeologie

In 1992 ondertekende Nederland het Europese Verdrag inzake bescherming van het archeologische erfgoed, kortweg 'het verdrag van Malta' (of Valetta). Sindsdien is het uitgangspunt van het (rijks)beleid dat archeologische waarden volwaardig meetellen in beslissingen over ruimtelijke inrichting van ons land. Via de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) is het verdrag na jaren van voorbereiding in 2007 wettelijk verankerd in de herziene Monumentenwet 1988.

De Wamz heeft tot doel bodem verstorende activiteiten beter te reguleren. Centraal daarbij staat de verplichting om archeologische waarden in bestemmingsplannen vast te leggen.

Wat betekent dat in de praktijk? Archeologische waarden en verwachtingen worden op gemeentelijk grondgebied vastgesteld. Behoud van archeologische waarden in de grond ('in situ') staat voorop. Als behoud niet mogelijk is worden behoudenswaardige sporen en resten veiliggesteld door middel van opgraving en onderzoek. De beslissing daarover is in de meeste gevallen een gemeentelijke verantwoordelijkheid, want de gemeente is bevoegd gezag. Initiatiefnemers van bodemingrepen dragen de kosten van archeologisch vooronderzoek en (indien nodig) archeologisch onderzoek en uitwerking (volgens het principe "de veroorzaker betaalt"). De veroorzaker mag voor de uitvoering van de noodzakelijke archeo-



logische werkzaamheden zelf een keuze maken uit vergunninghoudende aanbieders op de archeologische markt.

De gemeente is als bevoegd gezag vormgever en uitvoerder van wet en beleid. De gemeente kan als initiatiefnemer van ruimtelijk beleid dus zelf ook opdrachtgever van archeologische werkzaamheden zijn.

De gemeente Hengelo beschikt niet over een eigen archeologische dienst en heeft geen opgravingbevoegdheid. De kennis wordt ingehuurd bij Het Oversticht in de vorm van een regio archeoloog.

Op 21 september 2010 is door de raad de 'Nota Archeologie Gemeente Hengelo 2010' vastgesteld, alsmede de verwachtingenkaart met beleidsadviezen.

De verwachtingenkaart is een dynamisch document. Zodra een gebied is vrijgegeven dan wel onderzocht en/of opgegraven, kan dit gebied op de kaart worden 'afgevinkt' en hoeft hier in de toekomst geen onderzoek meer te worden uitgevoerd.

Na enkele jaren ervaring met het beleid in Hengelo en de omliggende gemeenten is gebleken dat de vrijgave grens (de te bebouwen/ te ontgraven oppervlakte waaronder geen archeologisch onderzoek noodzakelijk is) naar boven kan worden bijgesteld. Dit betekent een versoepeling van het beleid. Daarvoor is het noodzakelijk dat de raad de verwachtingenkaart met beleidsadviezen opnieuw vaststelt.

Chronostratigrafie		Biostratigrafie	Archeologische perioden				
Tijd(vak)		Pollenzone			Gecalibreerd		
Holoceen		Subatlanticum	Nieuwste tijd		C	1850	
			Nieuwe tijd		B		
					A	1650	
			Middeleeuwen	Laat	B	1500	
					A	1250	
					D	1050	
				Vroeg	C	900	
					B	725	
					A	525	
			Romeinse tijd		Laat	270	
					Midden	70 na Chr.	
					Vroeg	12 voor Chr.	
			Ijzertijd	Laat		250	
					Midden	500	
					Vroeg	800	
				Bronstijd	Laat		1100
						Midden	1800
						Vroeg	2000
			Neolithicum	Laat		2850	
Midden	4200						
Vroeg	4900/5300						
Mesolithicum	Laat		6450				
		Midden	7100				
		Vroeg	8800				
Pleistoceen	Weichselien	Laat Glaciaal	Laat				
			Late Dryas				
			Allerød				
			Vroege Dryas				
			Bølling				
		Pleniglaciaal	Denekamp				
			Hengelo				
			Moershoofd				
			Odderade				
		Vroeg Glaciaal	Brørup				
	Amersfoort						
	Eemien						
	Saalien						
	Holsteinien						
	Elsterien						
	Cromerien						
					300.000		

Beleidsvoornemens

- Beleid afstemmen op de regio; de verwachtingenkaart en beleidsvoornemens zijn aangepast en kunnen worden vastgesteld (zie bijlage 11.4).
- Archeologie beter zichtbaar en beleefbaar maken.

3.3 Funerair erfgoed en groen

Hengelo kent op dit moment een vijftal begraafplaatsen:

- de gemeentelijke begraafplaats aan de Oldenzaalsestraat,
- de gemeentelijke begraafplaats aan de Deurningerstraat,
- de Oude begraafplaats aan de Bornsestraat,
- Nederlands Israëlitische begraafplaats aan de Dennenbosweg,
- de Rooms Katholieke begraafplaats aan de Beckumerkerkweg.

Landelijk is er de afgelopen jaren meer aandacht ontstaan voor het beschermen van funerair erfgoed. Het gaat om bewustwording, een inventarisatie en beleid voor de omgang met of het behoud van funerair erfgoed.

Op dit moment zijn er wel begraafplaatsen al of niet met bijbehorende bebouwing beschermd, maar er is niet duidelijk in hoeverre graven en/of grafstenen beschermd

zijn. Welke aspecten geven aanleiding tot bescherming en welke consequenties heeft dat dan? Hoe ga je om met nieuwe graven in een monumentaal beschermd gebied? Wil je eisen stellen aan de vormgeving van grafstenen en zo ja wat laat je toe en wat niet? In het uitvoeringsprogramma funerair erfgoed volgt een inventarisatie van wat er aan beschermingswaardig erfgoed aanwezig is, wat we hiermee willen en hoe we dat gaan bereiken.

Beleidsvoornemens

- Kaders stellen hoe om te gaan met de niet-beschermden op beschermden en niet-beschermden begraafplaatsen.
- De begraafplaatsen duurzaam in stand houden voor de toekomst.



Oude Algemene Begraafplaats, Bornsestraat

Overzicht Hengelose begraafplaatsen

Gemeentelijke begraafplaats Oldenzaalsestraat

De gemeentelijke begraafplaats aan de Oldenzaalsestraat is opgericht in 1910 en telt momenteel ruim 8000 graven. De totale oppervlakte bedraagt ongeveer 10 hectare. De laatste uitbreiding heeft in 1984 plaatsgevonden. Het oudste deel is een parkachtig aangelegde begraafplaats in Engelse landschapsstijl naar een ontwerp van Leonard Springer. Het is symmetrisch van opzet, met voornamelijk ronde vormen. De zware boombeplantingen vormen een belangrijk accent. De begraafplaats kent een aantal monumentale graven, waaronder de graven van de familie Stork en een aantal oorlogsgraven. De begraafplaats heeft een aula. Naast de aula bevindt zich een urnenmuur. In 2013 zijn extra urnenmuren geplaatst en vormen nu samen een besloten deel van de begraafplaats met een eigen gedenkruimte.

Gemeentelijke begraafplaats Deurningerstraat

De in 1915 opgerichte, voormalige Rooms Katholieke begraafplaats aan de Deurningerstraat is in 1980 door de gemeente overgenomen van het Aartsbisdom Utrecht.

De begraafplaats heeft een oppervlakte van circa 6 hectare met ruim 5500 graven. In 1988 is er voor het laatst uitgebreid.

De hoofdplattegrond wordt gevormd door een kruis. De monumentale, symmetrische opzet wordt versterkt door een zwaar aangezette middenplaats, die leidt naar de heuvel met kruisbeeld in het middelpunt van het kruis. Deze laan vormt tevens de entree van de begraafplaats.

De begraafplaats kent een aantal belangrijke graven. Zo liggen rond het centrale monument de pastoors begraven en is een verzamelgraf van de kloosterzusters. Verder liggen verspreid over de begraafplaats oorlogsgraven en graven van verzetshelden.

Naast de twee gemeentelijke begraafplaatsen telt Hengelo drie bijzondere begraafplaatsen: de Nederlands Israëlitische begraafplaats aan de Dennenbosweg, de Oude Algemene Begraafplaats aan de Bornsestraat en de Rooms Katholieke begraafplaats te Beckum.

Nederlands Israëlitische Begraafplaats

De Nederlands Israëlitische Begraafplaats is gelegen aan de Dennenbosweg en is nog in gebruik. De begraafplaats heeft een oppervlakte van 1622 m². Het gebouw bij de ingang met ommuring heeft een monumentale status. Er is inmiddels een begin gemaakt met restauratiewerkzaamheden (2013). Bekendste begravene is de joodse kunstenares Fré Cohen. Haar grafmonument is jaren na haar begrafenis opgericht en dient tevens ter herinnering aan een aantal van haar familieleden.

Oude Algemene Begraafplaats aan de Bornsestraat

De Oude Algemene Begraafplaats aan de Bornsestraat is de oudste begraafplaats in de gemeente Hengelo. De oppervlakte bedraagt 7.348 m². De begraafplaats is ontstaan rond de kapel van het Huis Hengelo. De oudste nog aanwezige grafsteen dateert uit 1625, van de familie Segger.

In 1950 is er voor het laatst begraven. Begin jaren zeventig is de begraafplaats op de lijst van beschermde monumenten opgenomen. Het poortgebouw met dienstwoning is gebouwd in 1894-'95 naar plannen van J. Haarhendriks. Midden op de begraafplaats stond een kerkgebouw uit de begin 16e eeuw, gewijd aan de heilige Lambertus. Er werd tot 1828 in het kerkje begraven. In 1839 werd de kerk buiten gebruik gesteld vanwege het gereedkomen van de nieuwe hervormde kerk aan de Deldenerstraat 18 en werd het kerkje tussen 1840 en 1850 gesloopt. Het groen op deze begraafplaats speelt een essentiële rol.

Rooms-katholieke begraafplaats te Beckum

De Rooms-katholieke begraafplaats is gelegen aan de Beckumerkerkweg in Beckum en heeft een oppervlakte van 10.813 m². De begraafplaats is in beheer bij de Kerk. De begraafplaats is eenvoudig van opzet. De graven zijn geconcentreerd aan de zuidkant van de begraafplaats. De padenstructuur heeft een kruisvorm en leidt naar het aan de noordzijde gelegen kruisbeeld. Het beheer en onderhoud zijn in handen van de kerk. Er is voldoende begraafcapaciteit voor handen. Twee jaar geleden is de begraafplaats voor het laatst uitgebreid.

3.4 Religieus erfgoed

Steeds vaker komt het in Nederland voor dat een kerkgenootschap een kerkgebouw afstoot.

Als gevolg van de ontkerkelijking die zich in Nederland voordoet, zijn er de afgelopen 35 jaar al 1340 kerken gesloten. Ruim duizend van deze kerkgebouwen hebben inmiddels een nieuwe functie gekregen. Naar verwachting zal de ontkerkelijking zich in de toekomst voortzetten en zullen er nog meer kerkgebouwen hun religieuze functie verliezen. Nergens in de wereld is deze ontwikkeling zo sterk als in ons land. Verwacht wordt dat de komende 10 jaar nog eens 600 à 700 protestantse en 400 à 500 rooms-katholieke kerken worden af gestoten. Dat betekent dat er in Nederland gemiddeld twee kerken per week hun deuren zullen sluiten (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2011). Natuurlijk speelt dit probleem ook in de provincie Overijssel. Vooral kerken gebouwd in de wederopbouwperiode staan onder druk omdat er minder waarde wordt gehecht aan het historische belang van deze kerken.

De Rooms-katholieke kerk is zich ook aan het beraden op het eventueel afstoten van één of meerdere kerkgebouwen. Welke gebouwen hiervoor in aanmerking komen is nog onduidelijk. Duidelijk is wel dat Hengelo in de toekomst ook weer te maken zal krijgen met het vrijkomen van kerkgebouwen. In Nederland komen er de komende 10 jaar ongeveer 1100 kerken vrij, dat betekent ongeveer 70 in Overijssel waarvan 5 à 6 kerken in de gemeente Hengelo.

In 2012 heeft een studente van de Saxion Hogeschool te Deventer voor de gemeente Hengelo een afstudeerscriptie geschreven met de titel 'Herkerkelijking'. De inventarisatie is overgenomen op de Cultuur Historische Waardenkaart Hengelo en de conclusies uit deze scriptie zijn meegenomen in bepaling van de beleidsvoornemens. Het resultaat is omgezet in het volgende beleidsvoornemen.



Lambertus basiliek, Enschedesestraat

Beleidsvoornemen

- Het religieus erfgoed waarderen ten behoeve van een strategie en op treden als regisseur zodra een kerkgenootschap bezig is of wil gaan met herbestemming, sloop of verkoop.

3.5 Agrarisch erfgoed

In het buitengebied zijn diverse boerderijen geplaatst op de monumentenlijst. De bescherming is vaak alleen van toepassing op de boerderij, maar soms ook op andere opstallen op het erf zoals een spieker of schuur.

De terugloop in de landbouw maakt het voor de leefbaarheid en de economische vitaliteit van het landelijk gebied wenselijk dat vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen onder voorwaarden kunnen worden hergebruikt ten behoeve van andere functies. Daarvoor is het VAB beleid opgesteld. Hoofddoel van het VAB beleid is het realiseren van nieuwe economische dragers in het landelijk gebied en is alleen van toepassing op (voormalige) agrarische bedrijfsgebouwen. De hergebruikfunctie dient uitgeoefend te worden in de voormalige bedrijfsgebouwen waarbij een (blijvende) landelijke uitstraling van de gebouwen en omgeving gewenst is. Juist door hergebruik kan de ruimtelijke kwaliteit worden verbeterd en wordt kapitaalvernietiging voorkomen. Het buitengebied kan hierdoor een streekgebonden werkgebied blijven in plaats van woongebied voor niet streekgebonden forensen. Het VAB beleid kan, eventueel in combinatie met het rood voor rood beleid (sloop van landschap ontsierende

bebouwing welke wordt gefinancierd met een bouwka­vel voor een woning), bijvoorbeeld een kans bieden voor het behoud van karakteristieke gebouwen in gevallen waar in het verleden oude, vaak karakteristieke boerderijen vervangen zijn door moderne woningen. De vrijgekomen, voormalige, karakteristieke boerderijen worden vaak alleen nog gebruikt als opslagruimte en raken langzaam in verval vanwege het gebrek aan onderhoud en het ontbreken van economisch belang voor de boer. Nieuwe functies kunnen worden toegelaten afhankelijk van de situering in het landschap, de bijdrage aan het behoud, dan wel verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, de aanwezige natuur- en landschapswaarden en bijvoorbeeld de ligging ten opzichte van een woonkern.

Om een verantwoorde keuze te kunnen maken in het herbestemmen van leegstaande boerderijen en schuren is een visie op het buitengebied alsmede een inventarisatie van de erven en karakteristieke bebouwing van groot belang. Het is een instrument om het VAB- en het rood voor rood beleid goed voort te kunnen zetten en hierin gemotiveerde keuzes te kunnen maken.

Beleidsvoornemens

- Inventarisatie van en kaders vaststellen voor duurzame ontwikkeling van karakteristieke boerenerven.

3.6 Industrieel erfgoed

Hengelo is geworden wat zij is door de grote industriëlen. Naast Stork waren grote namen als Dikkers, Hofstede Crul en diverse anderen verantwoordelijk voor de industriële groei in, in eerste instantie, de binnenstedelijke structuur van de stad. Fabrieken van Stork, KWF, KNHS, Siemens, Dikkers, Heemaf enzovoort hadden elk hun eigen fabriekscomplexen. Vanwege het vertrek van de meeste bedrijven uit het centrum zijn veel van deze complexen leeg komen te staan en veelal al gesloopt.

In Hart van Zuid is, met een inventarisatie en het opstellen van een convenant, een modulus gevonden om, waar mogelijk, het industriële erfgoed een plek te geven in de transformatie van dit enorme gebied.



Brandweerkazerne, Lansinkesweg

Hergebruik van industrieel erfgoed is een bijzondere inspirerende uitdaging voor partijen zoals BOEi, St. Pioneering en projectbureau Hart van Zuid. Daarmee heeft de voormalige locatie van Holec-Hazemeijer Hengelo een nieuwe levendige beheerder met als motto en naam van het complex 'de creatieve fabriek'.

Niet alle complexen zijn hiermee gered. De voormalige Twentse Centrale voor Stroom­levering staat nog leeg. Bijzondere gebouwen als dat van de HAKA zijn gesloopt.

Het blijft belangrijk om na te denken over (her)gebruik of tijdelijk gebruik van leegkomende grote en kleine fabriekscomplexen. Een uitdaging op zich.

Beleidsvoornemens

- Industrieel erfgoed monitoren op (potentiële) leegstand en daarop anticiperen (regiefunctie).

3.7 Tuindorp 't Lansink

Tuindorp 't Lansink is gebouwd op het erf van de voormalige boerderij 't Lansink. De gronden werden door de firma Stork verworven voor de huisvesting van de eigen werknemers van de machinefabriek. Een goede vriend van de familie Stork was Jacob Cornelis van Marken, directeur van de Gist- en Spiritusfabriek in Delft. Hij liet in 1884-1885 het Agnethapark bouwen, bestaande uit 68 woningen voor arbeiders en beambten, waaronder ook de familie Marken zelf. Net als de familie Stork kende de familie Marken een eigen ziekenfonds en een verzekering en voorzieningen voor weduwen, wezen en bejaarden. Geïnspireerd door het Agnethapark, enkele buitenlandse voorbeelden, waaronder Port Sunlight bij Liverpool (1889), en op de tuinstadgedachte van Ebenezer Howard wilde C.F. Stork een dergelijk experimentele woonvorm realiseren. Uiteindelijk resulteerde dit in de start van Tuindorp 't Lansink en werd mede een basis gelegd voor de verdere ontwikkeling van Hengelo als industriestad.



Op 17 oktober 2003 is Tuindorp 't Lansink beschermd dorpsgezicht geworden. Een erkenning voor deze bijzondere wijk. Maar wat betekent dat nu; beschermd dorpsgezicht? Voor de aanwijzing tot beschermd dorpsgezicht zijn diverse panden aangewezen tot rijksmonument. Alle overige woningen binnen het beschermde gebied hebben geen status als rijks- of gemeentelijk monument. Uitzondering daarop is de Bethlehemkerk, die later als gemeentelijk monument aangewezen is door het college van B&W.

De bescherming richt zich met name op de stedenbouwkundige vormgeving van het gebied. Dit is geregeld in het zogenaamde conserverende bestemmingsplan. Het woord 'conserverend' zegt het al; het uitgangspunt is het behouden van de bestaande situatie. De uitbreidingsmogelijkheden binnen het beschermde gebied zijn beperkt. In het kader van MoMo (Modernisering Monumentenzorg) is de regeldruk verminderd en kan er per 1 januari 2012 zelfs in het Tuindorp 't Lansink onder bepaalde voorwaarden vergunning vrij worden gebouwd. Het zijn met name de gevels die zichtbaar zijn vanaf openbaar gebied waar voorzichtig mee moet worden omgesprongen. Aan de achterzijde van de woningen zijn er wat meer mogelijkheden voor veranderingen.

Beleidsvoornemens

- Kwaliteiten, regelgeving en bouwkundige inspirerende voorbeelden bij de bewoners en makelaars aanleveren (informerend, adviseren, stimuleren en verleiden).
- Het zoeken naar subsidiemogelijkheden voor voortzetting van onderhoud en behoud van het Tuindorp.

3.8 De wederopbouw; van nationaal belang

Met de goedkeuring van het Plan van Aanpak Wederopbouw heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, inmiddels een groot onderzoekstraject afgerond om de wederopbouwarchitectuur in heel Nederland goed in kaart te brengen.

Hiermee richt zij zich op twee onderzoeksgebieden: de naoorlogse woonwijken die door stedelijke vernieuwing in opzet grondig dreigen te veranderen en (openbare) gebouwen die hun oorspronkelijke functie verloren zijn geraakt en moeilijk her te bestemmen zijn.

De waarde en de kracht van de Hengelose wederopbouw volgens de RCE liggen in een viertal stedenbouwkundige en architectonische componenten verscholen:

- het wederopbouwplan Noord uit 1945 (de binnenstad)
- de uitbreidingswijken in het gebied rondom het stadshart;
- de markante gebouwen in het centrum (zoals het stadhuis en het stationsgebouw)
- de 'nieuwe' architectuur waaraan de groei en de gemeente zoveel behoefte had: scholen, winkels, kantoren, kerken en ziekenhuizen.

Het onderzoek van de RCE is afgerond en heeft geleid tot een aantal vervolgstappen:

- de aanwijzing van de eerste top 100 wederopbouw rijksmonumenten uit de periode 1940-1960;
- de selectie van een tweede serie (maximaal 100 objecten) potentiële rijksmonumenten uit de periode 1960-1965;
- de aanwijzing van landelijk 30 aandachtsgebieden in het kader van de wederopbouw.

Hengelo is goed vertegenwoordigd in de laatste twee punten. De binnenstad van Hengelo alsmede Klein Driene en de Noork zijn aangewezen als aandachtsgebied wederopbouw. Tevens zijn er drie potentiële rijksmonumenten geselecteerd, te weten het stadhuis aan de Burgemeester Jansenplein, de Europatunnel aan de Spoorstraat en de Exodus Raphaëlkerk aan de Josef Haydnlaan 139 in Klein Driene.

De Stichting Erfgoed Hengelo heeft het initiatief genomen om samen met de gemeente, de RCE en het architectuurcentrum Twente een projectgroep op te richten voor de binnenstad en Klein Driene. Er is een meerjarenplan gemaakt. Doel is tot afspraken en acties te komen die gericht zijn op het duurzaam ontwikkelen van de wijk en binnenstad. De fysieke en sociale kanten worden beide betrokken bij planvorming om aanspraak te maken op VER gelden (Visie Erfgoed en Ruimte).

Hiervoor is een integrale benadering nodig van alle betrokkenen disciplines binnen de gemeente.

Een van de eerste instrumenten die bijdraagt aan een behoud van de bouwkundige kwaliteiten in de gebieden is de aanpak zoals



Klein Driene

uitgewerkt in de welstandsnota: streng waar nodig en soepel waar mogelijk. In gebieden waar veel mensen verblijven en waar cultuurhistorie aanwezig is, ligt het toetsingsniveau hoger. Binnenstad en Klein Driene vallen daarom onder de categorie 'welstandsniveau hoog'.

Kunst en groen uit de wederopbouwperiode spelen een belangrijke rol. Met name in Klein Driene is de ruime opzet van de wijk met daarin te onderscheiden een aantal verschillende categorieën groen:

- het 'kijkgroen', dat onbruikbaar is vanwege de drukke verkeersader (groenstrook in de Mozartlaan);
- het 'gebruikersgroen', waar recreatie plaats kan vinden (het Hazenveld);
- het 'stempelgroen', waar het oorspronkelijke gebruik als verzamel- en speelplek is vervallen (tussen de bebouwing). Klein Driene kent zelfs een arboretum.

De kunst is verspreid over de gehele stad en te zien in diverse gebouwen en uitgevoerd in diverse technieken. Glas appliqueer, glas in lood in beton, scraffitto en mozaïeken zijn zowel in de buitenruimte als binnen in wederopbouwpanen zichtbaar. Deze kunst verdient de aandacht. Informeren en bewustwording zijn hierin de sleutelwoorden.

Beleidsvoornemens

- Kaders stellen voor een duurzame doorontwikkeling van de binnenstad en Klein Driene en het vaststellen van de waarde.
- Daarbij de fysieke en sociale aspecten, binnen de aandachtsgebieden in samenwerking met alle betrokkenen, te betrekken en vast te leggen.
- Kunst en groen (let op hoofdgroenstructuur) te behouden en te beheren.

3.9 Historische invalswegen

In 2009 heeft de Monumentencommissie de 'Nota invalswegen Hengelo' beschreven. Het gaat om de invalswegen die historisch waardevol zijn. De betreffende wegen zijn terug te leiden naar de oude wegen die Hengelo in het begin van de 19e eeuw al rijk was en de stad verbond met de omliggende steden. Een van de belangrijkste was de weg van Deventer naar Munster die over de Oldenzaalsestraat-Oude Postweg liep.

De Monumentencommissie is van mening dat deze wegen bewaard moeten blijven door de bestaande rooilijnen te handhaven. Daarnaast is de bebouwing langs deze wegen veelal nog authentiek en dient, zonder er een monumentenstatus op te leggen, met zorg te worden getoetst als er wijzigingen middels een omgevingsvergunning worden aangevraagd. Bij de herziening van bestemmingsplannen dient rekening te worden gehouden met de historische wegen en kunnen bovengenoemde voorwaarden worden meegenomen.

In de Welstandsnota vallen de invalswegen al onder het 'Ambitieniveau hoog'.

Beleidsvoornemens

Voorwaarden voor behoud van historische invalswegen in de bestemmingsplannen te formuleren (rooilijnen).

3.10 Gedenkmonumenten

Hoewel van onschatbare waarde vallen de gedenkmonumenten enigszins tussen wal en schip.

De stad draagt, behalve de emotionele oorlogsschade, ook fysiek zichtbaar de sporen van de enorme zware bombardementen uit de Tweede Wereldoorlog. De binnenstad 'dankt' haar identiteit aan de schade en het daarop volgende wederopbouwplan.



De herdenkingsmonumenten staan zowel op particulier terrein als op gemeentelijke grond. De (financiële) zorg is niet altijd even goed vastgelegd. Mede om die reden zijn de gedenkmonumenten op de Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo geplaatst.

Beleidsvoornemens

- Gedenkmonumenten binnen het culturele erfgoed een plek geven.

3.11 Cultuurlandschappen

Cultuurlandschappen zijn door de mens gecreëerd (in cultuur gebracht landschap). Soms door omzetting van oorspronkelijke natuur maar nog vaker als een resultaat van een langdurige ontwikkeling. Cultuurlandschap ontstaat door ontginning, percelering en ontwatering, bebouwing en stedelijke ontwikkeling. Het huidige Twentse cultuur-

landschap in het buitengebied kenmerkt zich door een gevarieerd gebied met grote open essen en het coulisselandschap van met houtwallen omzoomde weilanden, afgewisseld met bossen, beeklopen en begeleidende fijnmazige groenstructuren. Praktisch gezien is al het landschap in Twente cultuurlandschap, ook wat wij nu als natuur zien zoals heidevelden en bossen, door menselijk toedoen ontstaan. Onder waardevolle cultuurlandschappen verstaan wij de over het algemeen als karakteristiek beschouwde Twentse landschapsvormen.

Beleidsvoornemens

- De cultuurlandschappen te benoemen en te verwerken in de bestemmingsplannen.
- Het stellen van duidelijke uitgangspunten en randvoorwaarden om de cultuurhistorische landschapswaarden bij ontwikkelingen te borgen (duidelijkheid scheppen voor aanvragers extern en plantoetsers intern).

3.12 Lijst waardevolle panden

De monumentenlijst is een selectie van alle bijzondere panden uit verschillende bouwperiodes en verschillende categorieën. Het is niet mogelijk en ook niet het doel alle waardevolle historische panden te beschermen. Toch zijn er gebouwen en objecten die deze aandacht wel verdienen. Hiervoor wil de Monumentencommissie een lijst waardevolle panden aanleggen. Het doel is de eigenaren te informeren en bewust te maken over de culturele waarde van hun vastgoed. Het 'hoe en wat' wordt door de Monumentencommissie nader uitgewerkt. Er volgt overleg met de eigenaren. Pas daarna zullen de panden, met goedkeuring van de eigenaar, worden toegevoegd aan Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo.

Beleidsvoornemens

- Kaders stellen hoe om te gaan met de door de Monumentencommissie samen te stellen lijst en de communicatie met de eigenaren hieromtrent.

4.0 MONUMENTENBESTAND



De Kasbah

4.1 Het monumentenbestand

Het huidige monumentenbestand van Hengelo is als volgt samengesteld (zie bijlage 11.2):

- 90 objecten zijn rijksmonument
- 106 objecten zijn gemeentelijke monument
- 2 archeologische gemeentelijke monumenten
- 10 objecten zijn voorbeschermde gemeentelijk monument
- 3 objecten zijn voorbeschermde rijksmonument
- 35 objecten zijn Beschermd Gemeentelijk Karakteristiek Pand
- 1 beschermd dorpsgezicht Tuindorp 't Lansink

Wat betekent nu het begrip monument?

Rijksmonumenten (RM)

Volgens de Monumentenwet 1988 verstaan we onder een rijksmonument: een bouwwerk of object (onroerend goed) of gebieden welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde. De beoordelingscriteria hiervoor zijn de cultuurgeschiedenis, de architectuurgeschiedenis en de stedenbouw, de gaafheid en de zeldzaamheid. Rijksmonumenten hebben op deze punten een landelijk belang.

Gemeentelijke monumenten (GM)

Gemeentelijke monumenten zijn gekozen vanwege hun waardevolle betekenis specifiek voor de gemeente Hengelo. Het gehele object is beschermd.

Sommige objecten zijn 'voorbeschermde', wat wil zeggen dat de Erfgoedverordening van toepassing is en het object als een beschermd monument wordt behandeld totdat een definitief besluit is genomen (al of niet definitief aanwijzen)

Beschermd Gemeentelijk Karakteristiek Panden (BGKP)

Bij een beschermd gemeentelijk karakteristiek pand is een onderdeel van het pand beschermd.

Beschermd stads- dorpsgezicht

Een beschermd stadsgezicht is een groep van objecten en gebouwen die van algemeen belang zijn vanwege hun schoonheid en hun onderlinge ruimtelijke of structurele

samenhang. Er geldt een bescherming van overheidswege. Ook gebouwen die niet de status van monument hebben kunnen onder het beschermde gebied vallen.

Archeologische gemeentelijke monumenten

Archeologische gemeentelijke monumenten zijn overblijfselen van oude culturen, veelal ondergronds aanwezig, die bescherming genieten vanwege hun waardevolle betekenis voor de gemeente Hengelo.

Het monumentenbestand is opgenomen in de Welstandsnota onder het toetsingsniveau 'Behoud door ontwikkeling'. Wijzigingen aan monumenten worden dan getoetst aan de algemene welstandscriteria alsmede beoordeeld door de Monumentencommissie.

Hiernaast heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in het kader van het naoorlogse bouwen landelijk een dertigtal aandachtsgebieden aangewezen, waarvan twee in Hengelo: de binnenstad en Klein Driene.

4.2 De samenstelling van de monumentenlijst

De eerste grote selectie van rijksmonumenten kwam voort uit het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) opgezet door de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg (nu: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). Het ging om de zogenaamde 'jongere bouwkunst' uit de periode 1850-1940. Na de Inventarisatie heeft het Monumenten Selectie Project (MSP) geleid tot de aanwijzing van diverse monumenten in de gemeente Hengelo. Tot op dat moment was er geen duidelijke indeling in een categorie. De Monumentencommissie heeft in haar selectie van gemeentelijke monumenten in 2002 een duidelijke selectie van monumenten gemaakt gebaseerd op de visie: 'het bestand aan monumenten in de gemeente Hengelo moet een verantwoorde afspiegeling zijn van de geschiedenis van de stad'. Daarom zijn de volgende categorieën opgesteld waarbinnen de selectie heeft plaatsgevonden:

- Archeologie
- Landschappelijke structuren / -elementen

- Landbouw en veeteelt
- Bedrijf en techniek
- Winning van grondstoffen
- Productie
- Transport, infrastructuur en transportmiddelen
- Distributie
- Openbare voorzieningen
- Overigen: dienstverlening en horeca
- Wonen
- Woningbouwcomplexen
- Burgerwoningen
- Fabrikantenwoningen
- Geloofsbeleving
- Onderwijs
- Verenigingsleven
- Gezondheidszorg
- Overheid

In haar laatste selectie van 89 nieuwe rijksmonumenten uit de periode 1959-1965, heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gekozen voor een nieuwe indeling van categorieën, te weten:

- Onderdak
- Infrastructuur
- Verzorgingsstaat
- Economie
- Vorming
- Vrije tijd en cultuur
- Verzuiling
- Herdenking

Aansluitend op de Bomenverordening zou een categorie 'groen' hieraan toegevoegd kunnen worden.

Voor de helderheid is dus gekozen voor de volgende bouwperiodes:

- Jongere bouwkunst 1850-1940
- Wederopbouwkunst 1945-1965

4.3 De aandachtsgebieden

De door het rijk aangewezen aandachtsgebieden (de binnenstad en Klein Driene) vormen een bijzondere categorie in het monumentenbestand. Het zijn geen beschermde gebieden in de zin van beschermd stads- of dorpsgezicht volgens de Monumentenwet 1988.

Beleidsvoornemen

- De gemeente en woningbouwvereniging Welbions gaan samen afspraken maken over hoe men de gebieden in de toekomst duurzaam wil door ontwikkelen. Een moderne variant in een modern erfgoed beleid (zie hoofdstuk 3.8).

4.4 Beoordeling van restauraties en van bouwplannen voor monumenten

In geval van een wijziging van een rijksmonument, gemeentelijk monument, beschermd karakteristiek pand of een pand in een beschermd stads- of dorpsgezicht wordt een aanvraag voor een omgevingsvergunning, naast de reguliere toetsing door de stadsbouwmeester, voorgelegd aan de Monumentencommissie.

De Technische Commissie, vertegenwoordigd door een aantal leden van de Monumentencommissie, beoordeelt de bouwplannen aan monumenten inhoudelijk. Deze commissie stelt nadere eisen aan een plan zodat de cultuurhistorische waarden gewaarborgd blijven. Bij een rijksmonument beoordeelt in een aantal gevallen tevens de Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed het bouwplan. Dit geldt voor sloop of reconstructie, herbestemming of ingrijpende wijzigingen van een monument.

Beleidsvoornemens

- De categorieën van de Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed overnemen en daaraan de categorie 'groen' toevoegen;
- De monumentenlijst conform bovengenoemde categorieën te complementeren;
- De Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed heeft een voorselectie gemaakt van 89 potentiële rijksmonumenten.

Na goedkeuring door de Raad voor Cultuur en de goedkeuring van de minister van OCW zal de aanwijzingsprocedure worden opgestart. Voor Hengelo zijn het stadhuis aan de Burgemeester Jansenplein 1, de Europatunnel aan de Spoorstraat en de Raphaëlkerk aan de Joseph Haydnlaan 139 geselecteerd. Hiervoor zal een advies aan de raad van de gemeente Hengelo worden voorbereid.

- Reeds jaren zijn er objecten in Hart van Zuid die wel voorbescherming genieten, maar nog niet definitief zijn aangewezen tot gemeentelijk monument. Inmiddels kan over een aantal objecten besloten worden deze aan te wijzen.



Sluizencomplex, Twakkelerweg



Boortoren, Akzo

5.0 REGELGEVING ERGOED



Parochiehoes, Beckum

5.1 Inleiding

De belangrijkste wetwijzigingen die betrekking hebben op erfgoed zijn de Wet op de Archeologische Monumentenzorg, Wet ruimtelijke ordening, Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen (Wet Puber), Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (Wabo) en wijzigingen ten aanzien van een andere positie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (de RCE) en de invoering van het Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten (BRIM).

Het vergunningvrij bouwen is sinds 1 januari 2012 uitgebreid en zelfs in een beschermd dorpsgezicht kan zonder vergunning aan de achterzijde van een woning al worden verbouwd. Uitgangspunt van deze regelgeving is decentralisatie: meer duidelijkheid en eenvoud voor de burger en een

grotere verantwoordelijkheid van de gemeente. Inhoudelijk gezien concentreren de wijzigingen zich op de integrale benadering van cultureel erfgoed in de ruimtelijke ontwikkeling, van restauratie naar instandhouding voor wat de monumentenzorg betreft en een versterkte juridische basis voor archeologie.

Hoewel de overheid zich steeds verder terugtrekt en het takenpakket van de gemeente verder verzwakt, hebben alle partijen wel hun rol met daaruit voortvloeiend beleidsstukken en nota's.

5.2 Op rijksniveau

De rijkstructuurvisie Cultureel Erfgoed, Belvédère en de modernisering van de monumentenzorg vormen samen met de nota Ruimte (Visie Erfgoed en Ruimte) de instrumenten voor de Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed. Onderstaand een beschrijving van de wetgeving op rijksniveau en het beleid Modernisering Monumentenzorg.

Monumentenwet 1988

De wet- en regelgeving op rijksniveau rondom cultureel erfgoed is vastgelegd in de Monumentenwet 1988. Het is het belangrijkste sectorale instrument voor de bescherming van cultureel erfgoed. In de Monumentenwet 1988 is gere-

Victor de Steurs, 1873

Toenemende bevolkingsgroei en industrialisatie brengen het behoud van ons cultureel erfgoed in gevaar. Het was Victor de Steurs die in 1873 de overheid prikkelde om monumenten te beschermen. Pas met het inwerking treden van de eerste Monumentenwet in 1961 is de bescherming bij de wet geregeld.

geld hoe monumenten aangewezen kunnen worden als beschermd monument. De wet heeft betrekking op gebouwen en objecten, stads- en dorpsgezichten, archeologische waarden en op het uitvoeren van archeologisch onderzoek.

Gemeenten hebben vanuit de Monumentenwet 1988 de Verordening op de archeologische monumentenzorg (Erfgoedverordening) en de Monumentencommissie als belangrijke instrumenten voor de bescherming van erfgoed. In de praktijk houdt de Monumentencommissie zich voornamelijk bezig met gebouwde monumenten en minder met archeologie en landschap.

De gemeenteraad stelt een verordening vast waarin ten minste de inschakeling wordt geregeld van een commissie op het gebied van de monumentenzorg die burgemeester en wethouders adviseert over aanvragen om vergunning als bedoeld in artikel 11, het gaat dan om:

- Het afbreken, verstoren, verplaatsen of wijzigen van een beschermd monument;
- Het herstellen, gebruiken of laten gebruiken op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht.

De commissie (soms gecombineerd met de Welstandscommissie) adviseert over aanvragen van een omgevingsvergunning voor het (deels) verstoren, verplaatsen, wijzigen of slopen van een monument, over gemeentelijk monumentenbeleid en over de selectie en aanwijzing van gemeentelijke monumenten.

Soorten monumenten

Er worden in de Monumentenwet verschillende monumenten onderscheiden:

- Rijks-, provinciaal of gemeentelijk gebouwd monument.
- Beschermd stads- of dorpsgezicht.
- Rijks-, provinciaal of gemeentelijk archeologisch monument.

Daarnaast zijn er werelderfgoederen. Deze monumenten komen op de Werelderfgoedlijst te staan.

De overheid stimuleert planmatig onder-

houd van gebouwde rijksmonumenten door eigenaren. Voor behoud en herstel van gebouwde monumenten worden subsidies en leningen beschikbaar gesteld.

Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz)

Op 1 september 2007 is de Wet archeologische monumentenzorg in werking getreden. Dit impliceert een ingrijpende wijziging van de Monumentenwet 1988. Voor archeologische waarden geldt per 1 september 2007 op basis van de gewijzigde Monumentenwet 1988 de wettelijke verplichting om bij vaststelling van een bestemmingsplan rekening te houden met de in de grond aanwezige, dan wel te verwachten monumenten (artikel 38a Wamz).

Regels en voorschriften

In een bestemmingsplan kan volgens de Monumentenwet 1988 bepaald worden dat de aanvrager van een omgevingsvergunning met betrekking tot een bouw-, aanleg-, gebruiks- en/of sloopactiviteit een archeologisch rapport dient te overleggen. Op grond van dat rapport moet de archeologische waarde van het terrein dat volgens de aanvraag wordt verstoord naar het oordeel van het bevoegd gezag (meestal is dat het college van burgemeester en wethouders die in het grootste deel van de gevallen de omgevingsvergunning verleent) in voldoende mate zijn vastgesteld. De vergunningaanvrager dient op grond van de regeling omgevingsrecht alleen een rapport te verstrekken indien dat is voorgeschreven in het bestemmingsplan. Op grond van het Besluit omgevingsrecht kunnen in het belang van de archeologische monumentenzorg voorschriften aan de omgevingsvergunning met betrekking tot bouw-, aanleg-, gebruiks- en sloopactiviteiten worden verbonden. De voorschriften kunnen de verplichting inhouden dat de aanvrager technische maatregelen moet treffen om de archeologische waarden in de bodem te behouden, een opgraving moet laten uitvoeren of de betreffende activiteit moet laten begeleiden door een deskundige op het gebied van de archeologische monumentenzorg.

Voor een omgevingsvergunning met betrekking tot een bouwactiviteit geldt overigens dat alleen voorschriften aan de vergunning kunnen worden verbonden indien dat is bepaald in het bestemmingsplan. Voor de overige vergunningplichtige activiteiten geldt dat niet, maar aangeraden wordt om omwille van een duidelijke vergunningsprocedure toch in het bestemmingsplan te bepalen dat voorschriften aan de omgevingsvergunning met betrekking tot die activiteiten kunnen worden verbonden. Dat is bovendien ook de gangbare praktijk.

Volgens het Besluit omgevingsrecht kunnen in het belang van de archeologische monumentenzorg aan een omgevingsvergunning met het oog op een sloopactiviteit voorschriften verbonden worden met betrekking tot de wijze van slopen. Als op hetzelfde terrein vervolgens bijvoorbeeld wordt gebouwd dan kan natuurlijk tevens aan de omgevingsvergunning een van bovengenoemde voorschriften (technische maatregelen, opgraven of begeleiden) worden verbonden.

Belangrijke accenten en onderdelen van de Wamz

- Nadruk op “behoud in situ”, hetgeen er op neerkomt dat archeologische resten zoveel mogelijk in de bodem zelf bewaard blijven.
- De noodzaak om in de ruimtelijke ordening tijdig te denken aan de mogelijkheden voor archeologisch waarden in het plangebied. Bij vaststelling van het bestemmingsplan moet rekening worden gehouden met aanwezige en te verwachten monumenten en archeologische waarden.
- Toepassing van het principe dat de verstoorder betaalt. Met andere woorden de initiatiefnemer/projectontwikkelaar draagt de kosten die gemaakt worden voor het noodzakelijk archeologisch onderzoek.
- Provinciale staten kunnen archeologische attentiegebieden aanwijzen indien het bestemmingsplan onvoldoende bescherming biedt. Dit betekent dat de gemeente een nieuw plan moet vaststellen waarin met aanwezige en te verwachten archeologische waarden wel rekening gehouden wordt.
- De mogelijkheid tot het werken met opgravingsvergunningen voor commercieel werkende instellingen.

Modernisering Monumentenzorg (MoMo)

Monumentenzorg is voortdurend in beweging. Behoud en bescherming van monumenten en archeologische waarden zijn het belangrijkste doel. Voor de wijze van bescherming heeft de overheid een modernisering voorgesteld. Belangrijke doelen van de modernisering van de monumentenzorg zijn het stimuleren en ondersteunen van gebiedsgericht werken, het belang van cultuurhistorie laten meewegen in de ruimtelijke ordening, het formuleren van een visie op erfgoed en het verminderen van de administratieve lastendruk. Een concrete uitwerking is onder andere de (in ontwikkeling zijnde) Rijksstructuurvisie Cultureel Erfgoed.

Het ministerie van OC&W heeft in 2009 de beleidsbrief MoMo opgesteld. De beleidsbrief geeft de nieuwe visie op de monumentenzorg weer. In november 2009 stemde de Tweede Kamer hier mee in. De modernisering monumentenzorg is gebaseerd op drie pijlers:

Pijler 1: Cultuurhistorische belangen meewegen in ruimtelijke ordening. Hierbij vindt een verschuiving plaats van objectgerichte bescherming naar een gebiedsgerichte aanpak. De omgeving van het monument gaat een belangrijkere rol spelen.

Pijler 2: Krachtigere en eenvoudiger regelgeving. Minder, kortere en eenvoudigere procedures, afstand tussen expert en leek kleiner, meer vrijheid en keuzemogelijkheden voor monumenteneigenaren.

Pijler 3: Bevorderen van herbestemmingen. Historische gebouwen, complexen, terreinen en landschappen kunnen hun functie en daarmee hun gebruik verliezen. Dit kan leiden tot verval waardoor belangrijke cultuurhistorische waarden verloren gegaan. Het toekennen van een andere bestemming bijdragen aan het behoud.

Eigenaren kunnen hiervoor subsidie krijgen, zowel voor het onderzoeken van de mogelijkheden voor een nieuwe bestemming als voor het wind- en waterdicht houden van de monumenten tijdens de ontwikkeling.

Besluit ruimtelijke ordening

Met ingang van 1 januari 2012 is het gewijzigde Besluit ruimtelijke ordening (Bro) in werking getreden. Het voorstel tot wijziging is een uitvloeisel van de Beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg uit 2009. De wijziging houdt in dat bij het opstellen van een bestemmingsplan de gemeente in de toelichting het volgende aangeeft: “Een beschrijving van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden.”

In de nota van toelichting is de motivatie voor de voorgenomen wijziging opgenomen. Met de wijziging wordt invulling gegeven aan de wens om meer generieke borging van cultuurhistorische waarden vooraf in het proces van de ruimtelijke ordening te brengen, waardoor vermindering van sectorale regelgeving achteraf mogelijk is. Een van de doelen uit de beleidsbrief MOMO is: cultuurhistorische belangen borgen in de ruimtelijke ordening.

Op grond van artikel 3.1.6 van het Bro dienen cultuurhistorische waarden uitdrukkelijk te worden meegewogen bij het opstellen van bestemmingsplannen. Dat betekent dat gemeenten een analyse moeten verrichten van de cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplangebied en moeten aangeven welke conclusies ze daar aan verbinden en op welke wijze ze deze waarden borgen in het bestemmingsplan. Voor enkele specifieke belangen, zoals archeologie, was al voorgeschreven dat moet worden aangegeven op welke wijze met deze belangen is omgegaan. Bij de voorbereiding van een bestemmingsplan kunnen burgers en belangengroeperingen hun visie geven op de cultuurhistorische waarden die in het desbetreffende gebied in het geding zijn. De grote winst van inbedding

van de cultuurhistorie in het systeem van structuurvisies en bestemmingsplannen is dat een ieder al bij de planvoorbereiding belangen kan inbrengen gedurende de ter inzagelegging.

5.3 Op provinciaal niveau

De provincie heeft haar cultuurnota 2013-2016 'De kracht van cultuur', vastgesteld op 12 juli 2012 door de Provinciale Staten. De missie in deze nota: Behoud en ontwikkeling van de culturele identiteit van Overijssel. De door de provincie gestelde doelen komen goed overeen met de doelen die de gemeente Hengelo heeft. De provincie werkt samen met de gemeenten en ondersteunt deze.

5.4 Op gemeentelijk niveau

Erfgoedverordening 2010

Met de Erfgoedverordening 2010 kan de gemeente gemeentelijke (archeologische) monumenten, beschermde gezichten en gebieden aanwijzen. In het belang van de archeologische monumentenzorg kan de gemeenteraad bij verordening (artikel 38 Monumentenwet) regels stellen aan onderzoek in het kader van het doen van opgravingen, of vaststellen in welke gevallen afgezien wordt van nader archeologisch onderzoek of het opleggen van de verplichting daartoe. Indien de verordening betrekking heeft op een gebied waarvoor een bestemmingsplan is vastgesteld blijft die verordening van kracht voor zover zij niet in strijd is met dat bestemmingsplan. De gemeente is verplicht om cultuurhistorische waarden te betrekken bij de vaststelling van bestemmingsplannen. Gemeenten hebben daarnaast ook de mogelijkheid met een paraplubestemmingsplan aanvullende regeling inzake de gemeentelijke culturele erfgoedwaarden te treffen op bestaande bestemmingsplannen.

Verordening voor de Monumentencommissie, 2004

Deze verordening regelt de samenstelling en de werkwijze van de leden van de Monumentencommissie. Inmiddels blijkt dat de werkzaamheden van de commissie zich uitbreiden en er behoefte is aan een ver-

nieuwing van deze verordening. Dit zal in het uitvoeringsprogramma worden opgenomen.

Kunst- en cultuurbeleid Hengelo 2013-2020: Kent u Hengelo? Kunst (& cultuur) en Techniek in Hengelo

Onderstaand treft u de missie aan van het kunst en cultuurbeleid. De nota is op 15 oktober 2013 door B&W vastgesteld. De nota is in januari 2014 door de Raad vastgesteld.

"De komende jaren willen wij de culturele identiteit van Hengelo verder versterken. Wij willen zorg dragen voor een kwalitatief sterke, duurzame en diverse culturele infrastructuur. Wij willen het cultureel bewustzijn van de inwoners van Hengelo stimuleren, zodat zij weten wat hun stad aan kunst en cultuur te bieden heeft, daar in geschoold kunnen worden en er volop aan kunnen deelnemen. En wij willen kansen geven aan kunstenaars om in Hengelo te werken of hun werk te presenteren."

Cultureel erfgoed en kunst en cultuur hebben diverse raakvlakken. Denk aan de geïntegreerde kunstwerken uit de wederopbouwperiode en de gedenkmunumenten in de stad.

Speerpunten in de nota Kunst- en cultuurbeleid zijn de lijnen "leren" en "presenteren".

Erfgoededucatie maakt onderdeel uit van de "leren"-lijn, samen met kunst-, cultuur-, muziek- en techniekeducatie. Het Techniekmuseum HEIM en het Historisch Museum Hengelo hebben hun krachten gebundeld om een leerlijn erfgoededucatie te ontwikkelen voor het Primair Onderwijs, in samenwerking met onderwijskundig bureau Zeeman & De Regt.

Het zichtbaar maken van de Collectie Hengelo is een onderdeel van de lijn "presenteren". Naast de collecties beeldende kunst omvat deze ook de verschillende erfgoedcollecties, die in de stad te vinden zijn. Het vinden van adequate huisvesting voor onderdelen van de Collectie Hengelo is een opgave, die is opgenomen in de cultuurnota.



6.0 MONUMENTENCOMMISSIE



6.1 Grondslag

De Monumentencommissie is een commissie conform artikel 84 van de Gemeentewet. Het is een onafhankelijk adviesorgaan. De leden worden benoemd conform de Verordening op de Monumentencommissie van de gemeente Hengelo 2004. De commissie heeft tot taak het college van burgemeester en wethouders op verzoek of op eigen initiatief te adviseren over de toepassing van de Erfgoedverordening 2010. Het college kan, mits gemotiveerd, afwijken van de verkregen adviezen van de commissie.

De commissie brengt jaarlijks aan het college verslag uit van haar werkzaamheden.

6.2 Samenstelling

Per 31 december 2012 kent de Monumentencommissie nu de volgende samenstelling: een voorzitter, een secretaris, drie algemene leden en tevens een lid van de Technische Commissie en een lid/adviseur herbestemming.

De commissie komt tweemaal per maand bij elkaar, eenmaal voor een reguliere vergadering en eenmaal als Technische Commissie. In de technische vergadering worden plannen (voor)besproken die betrekking hebben op aanpassingen aan of bij monumentale panden of aanpassingen die plaatsvinden in het beschermde Tuindorp 't Lansink. De Technische Commissie heeft bovenal een adviserende rol in dit traject.

6.3 Missie

De Monumentencommissie van Hengelo heeft als missie het behoud, het beter zichtbaar maken en het beleefbaar maken van het cultuurhistorisch erfgoed voor de bewoners van Hengelo als een belangrijk onderdeel van hun leefomgeving. Op deze wijze tracht de Monumentencommissie bij te dragen aan het genereren van enthousiasme voor en betrokkenheid bij het behoud en de herbestemming van onroerend cultuurhistorisch erfgoed.

6.4 Takenpakket

In de loop der jaren is het takenpakket structureel breder geworden dan de in de verordening opgenomen taken. Tot haar taken rekent de commissie onder meer:

- het initiëren, voorbereiden en uitwerken van beleidsadviezen;
- het doen van voorstellen tot aanwijzing van objecten en structuren tot gemeentelijk monument;
- het maken van zogenaamde redengevende beschrijvingen daartoe;
- de inhoudelijke aanpassing van de erfgoedverordening;
- het op verzoek deelnemen aan c.q. adviseren bij de voorbereiding van nota's, geplande bouwprojecten o.a. van het project Hart van Zuid;
- ondersteuning aan de medewerker monumentenzorg;
- de bouwtechnische adviesvragen worden behandeld in de daarvoor apart bijeenkomende Technische Commissie uit de Monumentencommissie.

Jaarlijks heeft de commissie een budget ter beschikking van € 10.000. Hiervan worden o.a. de vacatiegelden betaald. Elk lid ontvangt per vergadering een vergoeding.

De commissie brengt jaarlijks in het voorjaar een verslag uit over het voorgaande jaar. De jaarverslagen staan op de website van de gemeente en Monumentencommissie. De Monumentencommissie beheert een eigen website: www.monumenten-hengelo.nl Informatie over de Stichting Erfgoed Hengelo is ook hierbij ondergebracht. Tevens zal de commissie steeds meer gebruik gaan maken van de moderne media zoals facebook en twitter:

6.5 Meerjarenthema's

In de vijf onderstaande meerjarenthema's zijn de inzet voor de komende jaren geconcretiseerd.

- Aanscherping positie en inbreng van de Monumentencommissie in beleidsvoorbereiding en -uitvoering omtrent erfgoed;
- Als speerpunt van haar ontwikkelingsactiviteiten in de planperiode 2011-2013 kiest de Monumentencommissie de zogenaamde 'tweede tranche van de Wederopbouw';
- Kwaliteit van advisering vergroten, onder meer door verbetering van de transparantie en 'meetbaarheid' van haar werkzaamheden;
- De Monumentencommissie beijvert zich er voor het verhaal van Hengelo op levendige, begrijpelijke wijze onder de aandacht van de bevolking te brengen;
- De Monumentencommissie stimuleert het herstel/hergebruik van 'probleemonumenten'.

6.6 Open Monumentendag

Samen met de gemeente en evenementenorganisatie Buro Trap organiseert de Monumentencommissie jaarlijks de Open Monumentendag. Samen vormen zij het comité Open Monumentendag Hengelo.

Indien mogelijk sluiten het HEIM en Historisch Museum Hengelo aan.

De commissie volgt in principe het thema dat landelijk wordt vastgesteld, maar geeft hier haar eigen invulling aan. Landelijk is het tweede weekeinde van de maand september Open Monumentendag. Een deel van het budget van de Monumentencommissie staat ter beschikking van het comité. Daarnaast probeert de Stichting Erfgoed Hengelo subsidies te verwerven specifiek voor deze dag.

6.7 Stichting Erfgoed Hengelo

Hengelo heeft sinds 4 juli 2013 een Stichting Erfgoed Hengelo. Het initiatief tot oprichting is genomen door de Monumentencommissie. Het doel van de stichting is de duurzame behartiging van het erfgoed in Hengelo. De ambitie is het publieke draagvlak voor erfgoed te vergroten en de vitale identiteit en leefbaarheid van Hengelo te versterken. De stichting, die geen winstoogmerk heeft, wil dit doen door voorlichting te geven en activiteiten te organiseren en door anderen die activiteiten op dit gebied willen organiseren te stimuleren en steunen. De stichting Erfgoed heeft een meerjarenplan gemaakt. Voor meer informatie over de stichting kijk op: www.erfgoed-hengelo.nl



7.0 FINANCIËEL VERANTWOORD ERFGOEDBELEID



7.1 Inleiding

Het behoud van ons erfgoed is een belangrijke pijler in de monumentenzorg. Het restaureren van panden kost veel geld. Daarom heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in haar subsidieregelingen van de afgelopen jaren steeds meer ingestoken op subsidies en leningen ten behoeve van onderhoud. Onderhoud is goedkoper, duurzamer en beheersbaar. De gemeente Hengelo heeft haar voorbeeld gevolgd. Daarom zijn in de subsidieregeling Cultuurhistorisch erfgoed de maximale subsidiebedragen naar beneden bijgesteld, is schilderwerk ook subsidiabel gesteld en kunnen op deze wijze meerdere eigenaren financieel worden ondersteund als het gaat om behoud van ons culturele erfgoed.

7.2 Financiën op rijksniveau

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft haar beleid voor subsidies diverse malen aangepast. De belangrijkste wijziging betreft de verschuiving van het subsidiëren van restauraties naar het subsidiëren van onderhoud. Onderstaand de huidige regelingen.

[Besluit rijkssubsiëring instandhouding monumenten \(Brim\):](#)

tijdig onderhoud kan dure en ingrijpende restauraties voorkomen. Daarom stimuleert de overheid eigenaren van rijksmonumenten tot planmatig onderhoud. Afhankelijk van het

soort rijksmonument dat men heeft, kan men een subsidie of een lening aanvragen.

De Subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten:

deze regeling bevordert een duurzaam gebruik van monumenten. De rijksoverheid kan bijdragen in de kosten:

- om de haalbaarheid van een herbestemming te onderzoeken,
- om het monument in de tussentijd wind- en waterdicht te houden.

Vaak staat een monument jaren leeg voordat het een nieuwe bestemming krijgt. In de tussentijd is er geen geld voor onderhoud en raakt het gebouw in verval. Blootgesteld aan wind en regen raken monumentale waarden aangetast of gaan zelfs verloren. Ook lopen de kosten op om het gebouw in de toekomst weer gereed te maken voor een nieuwe bestemming. Herbestemming wordt dan steeds moeilijker en ook het omliggende gebied verloedert. Voor de regeling stelt het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2,4 miljoen euro per jaar beschikbaar.

7.3 Financiën op provinciaal niveau

De provincie Overijssel heeft jaarlijks diverse budgetten beschikbaar voor cultureel erfgoed. Er worden bijdrages verleend voor het Tuindorp, de begraafplaatsen en de Afrikaanderbuurt.

- Tuindorp 't Lansink (periode 2011-2013): € 200.000
- Restauratie begraafplaats Dennenbosweg: € 50.000
- Restauratie graven begraafplaats Bornsestraat: € 40.000
- Restauratie\onderhoud woningen en erf afscheidingen Afrikaanderbuurt: € 8.000

De bijdragen voor de begraafplaatsen en de Afrikaanderbuurt zijn in een beschikking afgegeven en hebben een looptijd in de periode 2012-2014.

Ook de inrichting van Huys Hengelo is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage

van de provincie Overijssel. Herbestemmen van agrarisch en industrieel erfgoed staan ook hoog op de agenda. Daarvoor zijn in de afgelopen jaren enkele herbestemming studies gefinancierd:

- de studie naar een mogelijke nevenbestemming in de Blasiuskerk te Beckum;
- erve Wolfkotte (Wolfkaterweg 36): een bijdrage voor de studie naar een zorgcomplex gecombineerd met camping (herbestemming agrarisch erfgoed);
- het brouwerijgebouw: een bijdrage voor de studie naar hergebruik van dit bijzondere complex (herbestemming industrieel erfgoed);
- voormalige graanopslag Beckum (Eetgerinksweg): een bijdrage naar een studie voor herbestemming tot woon-werk unit (herbestemming industrieel erfgoed).

7.4 Financiën op gemeentelijk niveau

Op gemeentelijk niveau beschikt monumentenzorg structureel jaarlijks over de volgende financiële middelen:

- ten behoeve van cultureel erfgoed: € 45.000
- ten behoeve van archeologie: € 30.000
- ten behoeve van het functioneren van de Monumentencommissie: € 10.000

Sinds 2010 is de gemeente actief in het herstel van puin in de binnenstad. Daarvoor is de puincommissie opgericht en zijn er al de volgende financiën ter beschikking gesteld:

- 2010 gemeenteraad: € 150.000
- 2011 gemeenteraad: € 150.000
- 2012 provincie Overijssel: € 179.000
- 2013 gemeenteraad: € 130.000

Om verstrekking van de subsidies te regelen is de 'Subsidieregeling Cultuurhistorisch Erfgoed 2012-2014' opgesteld. Dit is een uitvoeringsbesluit als bedoeld in artikel 2 Algemene Subsidieverordening. In deze regeling zijn ook de grondslagen van de bovengenoemde subsidies benoemd.

Doel van de subsidies is het stimuleren van eigenaren in het onderhoud van hun panden als het gaat om monumenten. Voor de gevelverbetering is het van belang de balans tussen boven- en onderliggende gevel te herstellen bij een wijziging van de winkelpui. Het monumentenbestand is de afgelopen jaren gegroeid, maar de jaarlijkse bijdrage is constant gebleven. De recessie heeft zijn tol geëist bij zowel ervaren bedrijven in de restauratie, als bij de eigenaren die over minder financiën beschikken voor onderhoud. Dit geldt met name voor leegstaande panden die in deze tijd wellicht wel behouden blijven (in plaats van sloop en nieuwbouw) maar geen herbestemming vinden vanwege ontbrekende financiën. De rol en het belang van externe subsidies is daarmee toegenomen.

Project Tuindorp 't Lansink

De provincie Overijssel heeft in 2011 een budget beschikbaar gesteld voor restauratie en onderhoud van woningen en erf afscheidingen in Tuindorp 't Lansink. De doorlooptijd van het project is 3 jaar. Met de provincie was de doelstelling afgesproken totaal 100 elementen (woning of erf afscheiding) te realiseren en zo mogelijk leerlingen uit het restauratie vak in te zetten.

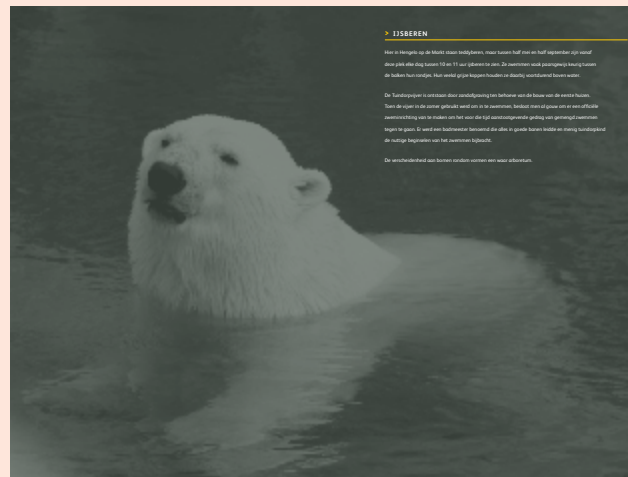
De bijdrage van €200.000 mocht voor 10% worden ingezet voor uitvoeringskosten. Hiervoor heeft de gemeente de Monumentenwacht ingeschakeld. De overige €180.000 is als volgt ingezet: voor restauratie of onderhoud aan de woning zichtbaar vanaf de openbare weg is een bijdrage van 20% van de kosten beschikbaar (geen maximum) Voor de erf afscheidingen zichtbaar vanaf de openbare weg is een bijdrage van 50% van de kosten beschikbaar (eveneens geen maximum).

De Monumentenwacht heeft ruim 100 rapportages opgesteld voor geïnteresseerde bewoners. Vervolgens is een aanbesteding gehouden om zodoende het werk te clusteren en de inzet van leerlingen uit het

restauratie vak mogelijk te maken. Na een eerste fase met drie aannemers was er nog subsidie beschikbaar en konden bewoners zelf een aannemer kiezen.

Op 31 oktober 2013 is de officiële afsluiting van het project en stonden deze dag twee bijzondere projecten in de belangstelling: de oplevering van de restauratie van het poortje van de voormalige boerderij 't Lansink en de wandelroute die langs kasten van de KPN/Ziggo/Enexis loopt. Op groen geschilderde kasten staan prachtige verhalen en afbeeldingen van het Tuindorp.

Op het eind van de doorlooptijd, oktober 2013, zijn al 122 elementen gerealiseerd. Totaal is er €648.000 omgezet (inclusief subsidie) en komen er nog steeds aanvragen voor subsidie binnen.



De gemeente is niet alleen verantwoordelijk voor haar erfgoed in de stad maar is zelf ook eigenaar van diverse panden die een monumentenstatus hebben. Mede daaruit voortvloeiend heeft dat geleid tot een motie van de VVD welke in de vergadering van 21 februari 2012 behandeld is.

De motie behelst een pleidooi om bij aanwijzing van gemeentelijke monumenten, al of niet in eigendom van de gemeente zelf, een aanvullend onderhoudsbudget vast te stellen, zodanig, dat deze voorziet in de dekking van de extra kosten die gepaard gaan met de status van gemeentelijk monument.

7.5 Proces van aanwijzing in relatie tot financiën

In het recente verleden werden objecten nog aangewezen tot gemeentelijk monument zonder vooroverleg met de eigenaren. Laat staan dat duidelijk was of hij of zij in staat zou zijn het monument voor de toekomst goed te kunnen onderhouden en behouden.

Tegenwoordig verloopt het proces anders. Gemeente en Monumentencommissie gaan eerst in overleg met de betreffende eigenaar. Als het verzoek tot aanwijzing in dit stadium tot grote frustratie leidt heeft aanwijzing tot gemeentelijk monument met de huidige eigenaar geen zin. Overleg met de gemeente en Monumentencommissie bij wijzigingen zal niet of in slechte sfeer plaatsvinden hetgeen het behoud van het pand niet zal dienen. De Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed gaat bij de aanwijzing van de laatste tranche van 100 wederopbouwpanen nog een stapje verder. Aangezien er een maximaal aantal was gesteld aan de voor te dragen objecten zijn vooraf eveneens de eigenaren op de hoogte gesteld van het voornemen

en is de levensvatbaarheid van het object in de toekomst meegewogen in het besluit al of niet aan te wijzen. Met andere woorden, dreigt een object verloren te gaan dan zal er naar alle waarschijnlijkheid geen voordracht plaatsvinden. Dit is compleet in tegenstelling met de doelstelling van tientallen jaren geleden toen juist die objecten die gevaar liepen gesloopt te worden, voor de sloophamer werden weggetrokken door er een bescherming op te leggen. Een compleet nieuwe kijk die impliciet een relatie legt met de mogelijkheid een object financieel wel of niet in stand te kunnen houden.

Wel moet worden meegewogen dat objecten van eigenaar veranderen in de loop der jaren en andere eigenaren geheel andere inzichten en financiële middelen hebben dan wel ontberen. Feit is wel dat men dan weet dat het een beschermd object is en er anders mee om moet worden gegaan.

Het verstrekken van subsidies heeft geleerd dat het wel stimulerend werkt, een subsidie is vaak net het duwtje in de rug dat mensen nodig hebben om wel onderhoud te plegen. Tevens is het in de tijd waarin bouwbedrijven in zwaar weer verkeren zeer welkom dat er onderhoud gepleegd mag worden. Het is behoud van werkgelegenheid, van kennis en dus goed voor de economie. In kader project Tuindorp t Lansink blijkt dat de eigenaren substantieel veel meer zelf bijdragen naast de subsidie die verstrekt wordt. Tot slot is het zo dat een stad met erfgoed nieuwe bewoners en toeristen aantrekt die op hun beurt weer investeren in de stad.

7.6 Overige financiële mogelijkheden

Het Nationaal Restauratie Fonds
(www.restauratiefonds.nl)

Het Nationaal Restauratiefonds (NRF) is een van de meest bekende financiële partners in de monumentenzorg. Het is een onafhankelijke stichting die financiën verstrekt en subsidies uitbetaalt aan monumenteneigenaren voor restauratie en onderhoud van hun pand. Ook verstrekken zij informatie en advies bij de financiële en procesmatige aspecten van restauratie en onderhoud van

monumenten. Het NRF maakt geen winst, de opbrengst uit de rente en aflossing wordt opnieuw ingezet om leningen met een lage rente te verstrekken. Daarnaast zorgt het NRF namens het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen voor het uitbetalen van subsidies.

De Fuldauerstichting (www.fuldauerstichting.nl)

Op deze site staat alle informatie over deze stichting die vele werkvelden in de gemeente Hengelo ondersteunt. Een daarvan is cultuurhistorie.

Het Prins Bernhard Cultuurfonds (www.prinsbernhardcultuurfonds.nl)

Op deze site staat alle informatie over de provinciale en landelijke stichting die cultuur en natuurbehoud ondersteunt.

Beleidsvoornemens

- Zodra panden worden voorgedragen voor de status van gemeentelijk of rijksmonument alleen tot aanwijzing overgaan indien de huidige eigenaar hiermee kan instemmen en daarbij geen financiële randvoorwaarden stellen.
- Eigenaren bekend maken met de financiële mogelijkheden en hen hierin wegwijs maken.
- Enkele grote monumenten gemeenten in Nederland werken samen met het NRF met een Revolving fund. Dit is een stelsel van leningen voor restauratie en onderhoud met een lage rente die weer wordt ingezet voor nieuwe leningen. Een onderzoek naar de haalbaarheid in Hengelo zal in de aankomende beleidsperiode plaatsvinden.
- Subsidies verwerven bij Provincie en Rijksoverheid.

8.0 ERFGOEDBELEID ZICHTBAAR



Voormalig kerkgebouw, nu school, Bornsestraat

8.1 Aanleiding

Cultuurhistorisch erfgoed leeft bij de bevolking van Hengelo. Daar kunnen en moeten we gebruik van maken. Bewustwording staat aan de voorkant bij het goed kunnen uitvoeren van beleid rondom cultuurhistorie. Maar is cultuurhistorie wel voldoende bekend bij de Hengelose bevolking?

Het feit dat de gemiddelde Hengeloër niet trots is op zijn of haar stad spreekt al voldoende uit dat dit niet het geval is. De maand van de wederopbouw is bij uitstek geschikt gebleken om dat kenbaar te maken bij de inwoners van Hengelo. En als dat lukt zullen ook zij, naar buiten toe, kenbaar maken dat Hengelo leeft; dat ook hier de cultuurhistorie leeft!

8.2 Communicatie

Niet voor niets is de missie van de gemeente en de Monumentencommissie het zichtbaar maken van ons culturele erfgoed. Daar spelen de volgende mensen, middelen en evenementen een rol:

- afdeling communicatie;
- de communicatiekalender;
- de website van de gemeente Hengelo www.hengelo.nl;
- de website van de Monumentencommissie www.monumentenhengelo.nl;

- de website van stichting Erfgoed Hengelo www.erfgoed-hengelo.nl;
- Bureau Hengelo;
- Open Monumentendag;
- landelijke websites als www.monumenten.nl;
- Facebook en Twitter.

In samenwerking met de Monumentencommissie en Stichting Erfgoed Hengelo kunnen evenementen worden georganiseerd om cultureel erfgoed beter te promoten. Jaarlijks of twee-jaarlijks kan een evenement als de maand van de wederopbouw worden georganiseerd. Een inspanning die wel veel tijd en inzet vraagt van alle partijen en zonder financiële steun van de gemeente en sponsors niet mogelijk zal zijn.

8.3 Proactieve advisering

Door ambtelijk en systematisch proactief te adviseren op het gebied van cultureel erfgoed wil de gemeente bereiken dat de

betrokkenen voldoende op de hoogte zijn van de ontwikkelingen, standpunten, maar vooral van mogelijkheden die het aspect cultureel erfgoed biedt. Het gaat hierbij om zowel interne als externe betrokkenen, zoals burgers, woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars en architecten.

8.4 Participatie

Het betrekken van de inwoners en belangvertegenwoordigers van Hengelo is voor de beleving van cultuurhistorie van belang. Het bewust maken van de inwoners leidt tot participeren: dat kan zijn het meehelpen organiseren van een evenement of het openstellen van hun eigen pand tijdens de Open Monumentendag. Dat enthousiasme heeft ertoe geleid dat diverse activiteiten tijdens de maand van de wederopbouw zijn gesponsord of dat materiaal ter beschikking is gesteld voor tentoonstellingen om zo weer andere mensen te informeren en te enthousiasmeren; een sneeuwbaaleffect is het gevolg.

Enkele participanten:

- Monumentencommissie
- stichting Erfgoed Hengelo
- HEIM
- Historisch Museum Hengelo
- stichting Ziel van Hengelo
- Comité Vrienden van het badhuis
- Bewonersverenigingen

8.5 Educatie

Hengelo kent van oudsher een stevige structuur rondom cultuur- en erfgoededucatie. Via het programma 'Cultuureducatie met kwaliteit' komen leerlingen van de basisscholen in aanraking met kunst-, cultuur- en erfgoeddisciplines. (Zie de nota Kunst- en cultuurbeleid Hengelo 2013-2020)

8.6 Toerisme en economie

Het erfgoed is een stimulans voor toerisme, recreatie en economie, mits goed wordt ingestoken op de vijf pijlers (stad van verbindingen, Tuindorp 't Lansink, industrieel erfgoed, wederopbouw en bijzonder buitengebied) waar de stad zich mee onderscheidt

binnen de regio Twente, maar ook landelijk! Uiteraard begint dat bij onze eigen inwoners. Hun trots over de stad zingt zich voort. Daarnaast kunnen afdeling communicatie, Bureau Hengelo en City Marketing deze elementen meenemen in de promotie van de stad. Een prettig woon-, werk- en verblijfsklimaat is goed voor de economie. Cultureel erfgoed speelt hierin een essentiële rol!

Beleidsvoornemens

- Inwoners, participanten, eigenaren, gebruikers van cultureel erfgoed informeren, adviseren, inspireren en verleiden het erfgoed te koesteren en duurzaam te behouden.

9.0 CONCLUSIE EN OVERZICHT BELEIDSVOORNEMENS



Voormalig kerkgebouw, bloedbank, nu kantoorgebouw, Beukweg

9.1 Investeren in erfgoed loont

De Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo geeft de basis voor een brede inventarisatie van al het waardevolle erfgoed in Hengelo. Het is een dynamisch document en zal in de aankomende periode nog verder worden aangevuld. Weten wat je hebt is het uitgangspunt voor ontwikkelingen binnen de gemeente. Wat willen we bereiken? Het antwoord hierop is: erfgoed zichtbaar en beleefbaar maken en zo de eigen identiteit van Hengelo versterken. In het uitvoeringsprogramma voor de komende jaren worden stapje voor stapje de doelstellingen aangegeven.

Deze beleidsnota geeft inzicht in alle thema's die cultureel erfgoed omvat. Welke wettelijke taken eraan gekoppeld zijn en hoe de financiën hierop invloed hebben.

De vijf pijlers van onze gemeente:

- het industriële erfgoed
- Tuindorp 't Lansink
- de wederopbouw
- stad van verbindingen
- bijzonder buitengebied

Samen vormen ze de basis van een plan om Hengelo met al haar

overige culturele schatten goed op de kaart te zetten en het erfgoed goed te gebruiken. Bij ontwikkelingen, voor economie, toerisme en recreatie, voor een thuisbasis voor haar inwoners en een inspirerende werkomgeving voor een ieder die de stad een warm hart toedraagt.

Investeren in erfgoed loont!

9.2 Overzicht beleidsvoornemens per thema

Cultuur Historische Waarden Kaart Hengelo

- De kaarten bij elke ontwikkeling binnen de gemeente als basis voor de betreffende ontwikkeling gebruiken en de cultuurhistorische waarden respecteren en behouden.

De inventarisatie van thema's

- De kaarten bij elke ontwikkeling binnen de gemeente als basis voor de betreffende ontwikkeling gebruiken en de cultuurhistorische waarden respecteren en behouden.

Archeologie:

- beleid afstemmen op de regio; de verwachtingenkaart en beleidsvoornemens zijn aangepast en kunnen worden vastgesteld;
- archeologie beter zichtbaar en beleefbaar maken.

Begraafplaatsen:

- kaders stellen hoe om te gaan met de niet-beschermden graven op beschermden en niet-beschermden begraafplaatsen;
- de begraafplaatsen duurzaam in standhouden voor de toekomst.

Religieus erfgoed:

- het religieus erfgoed waarderen ten behoeve van een strategie en op treden als regisseur zodra een kerkgenootschap bezig is of wil gaan met herbesteding, sloop of verkoop.

Agrarisch erfgoed:

- inventarisatie van en kaders vaststellen voor duurzame ontwikkeling van karakteristieke boerenerven.

Industrieel erfgoed:

- industrieel erfgoed monitoren op (potentiële) leegstand en daarop anticiperen (regiefunctie).

Tuindorp 't Lansink:

- kwaliteiten, regelgeving en bouwkundige inspirerende voorbeelden bij de bewoners en makelaars aanleveren (informerend, adviseren, stimuleren en verleiden);
- het zoeken naar subsidiemogelijkheden voor voortzetting van onderhoud en behoud van het Tuindorp 't Lansink.

Wederopbouw:

- kaders stellen voor een duurzame doorontwikkeling van de binnenstad en Klein Driene;
- daarbij de fysieke en sociale aspecten, binnen de aandachtsgebieden in samenwerking met alle betrokkenen, te betrekken;
- kunst en groen (Let op hoofdgroenstructuur) te behouden en te beheren.

Historische invalswegen:

- Voorwaarden voor behoud van historische invalswegen in de bestemmingsplannen te formuleren (rooilijnen)

Gedenkmonumenten:

- Gedenkmonumenten binnen het culturele erfgoed een plek geven.

Cultuurlandschappen:

- De cultuurlandschappen te benoemen en te verwerken in de bestemmingsplannen.
- Het stellen van duidelijke uitgangspunten en randvoorwaarden om de cultuurhistorische landschapswaarden bij ontwikkelingen te borgen (duidelijkheid scheppen voor aanvragers extern en plantoetsers intern).

Lijst waardevolle panden:

- Kaders stellen hoe om te gaan met de door de Monumentencommissie samen te stellen lijst en de communicatie met de eigenaren hieromtrent.

De aandachtsgebieden

De gemeente en woningbouwvereniging Welbions gaan samen afspraken maken over hoe men de gebieden in de toekomst duurzaam wil doorontwikkelen. Een moderne variant in een modern erfgoed beleid (zie hoofdstuk 3.8).

Monumenten:

- de categorieën van de Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed overnemen en daaraan de categorie 'groen' toevoegen;
- de monumentenlijst conform bovengenoemde categorieën te complementeren;
- de Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed heeft een voorselectie gemaakt van 89 potentiële rijksmonumenten. Na goedkeuring door de Raad voor Cultuur en de goedkeuring van de minister van OCW zal de aanwijzingsprocedure worden opgestart. Voor Hengelo zijn de volgende drie objecten geselecteerd: het stadhuis aan de Burgemeester Jansenplein 1, de Europatunnel aan de Spoorstraat en de Raphaëlkerk aan de Joseph Haydnlaan 139. Hiervoor zal een advies aan de raad van de gemeente Hengelo worden voorbereid.
- Reeds jaren zijn er objecten in Hart van Zuid die wel voorbescherming genieten, maar nog niet definitief zijn aangewezen tot gemeentelijk monument. Inmiddels kan over een aantal objecten besloten worden deze aan te wijzen.

Financieel:

- zodra panden worden voorgedragen voor de status van gemeentelijk of rijksmonument alleen tot aanwijzing over gaan indien de huidige eigenaar hiermee kan instemmen en daarbij geen financiële randvoorwaarden te stellen;

- eigenaren bekend maken met de financiële mogelijkheden en hen hierin wegwijs maken;
- Enkele grote monumenten gemeenten in Nederland werken samen met het NRF met een Revolving fund. Dit is een stelsel van leningen voor restauratie en onderhoud met een lage rente die weer wordt ingezet voor nieuwe leningen. Een onderzoek naar de haalbaarheid in Hengelo zal in de aankomende beleidspe-

10 BRONNEN

10 Bronnen

- Website van de Rijksdienst voor het Culturele erfgoed (RCE);
- 'Aandacht voor Hengeloos funerair erfgoed , een notitie aan de Monumentencommissie van Hengelo', Homme Martimus, d.d. 2010;
- 'Nota Gedenkparken gemeente Hengelo', Henk Jan Fikken, d.d. 2000;
- 'Herkerkelijking in Hengelo, behoud, transformatie en herbestemming van religieus erfgoed', Sanne beerlage, d.d. 2012;
- 'Cultuurhistorische waarden van invalswegen', Monumentencommissie d.d. 2009;
- Hengelo wegwijzer voor een Momo-proof toekomst van Het Steunpunt, provincie Overijssel
- Wederopbouwarchitectuur 1945-1965 Monumentencommissie Hengelo, d.d. 2007 in samenwerking met mevr. L.Vlassenrood, NAI te Rotterdam.

Klokkentoren Raphaëlkerk, J. Haydnlaan

